

Pääkaupunkiseudun yliopisto-opiskelijoiden toimeentuloseelvitys 2018

Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus

01/2019

Rasmus Reinikainen

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1 Tutkimuksen tausta ja tutkimuskysymykset.....	1
2. Kyselyn toteuttaminen ja tutkimusmenetelmät	4
2.1 Otos ja vastanneet.....	4
3. Opintoraha, asumistuki ja opintolaina	6
4. Opiskelijoiden työssäkäynti	15
5. Toimeentulo	20
5.1 Yleiskatsaus opiskelijoiden toimeentulotilanteeseen	20
5.2 Vanhempien tuki ja toimeentulon ongelmakohdat	25
6. Asuminen.....	30
7. Opiskeluhyvinvointi	38
7.1 Aalto-yliopiston opiskelijat	38
7.2 Helsingin yliopiston opiskelijat	40
8. Yhteenveto ja pohdinta	44
Lähteet.....	46
Liitteet.....	48

1. Johdanto

Tässä selvityksessä tarkastellaan Helsingin yliopiston ja Aalto-yliopiston perustutkinto-opiskelijoiden toimeentuloa, työssäkäyntiä ja asumista sekä niissä tapahtuneita muutoksia. Selvityksen on teettänyt Helsingin yliopiston ylioppilaskunta HYY sekä Aalto-yliopiston ylioppilaskunta AYY, ja se on toteutettu syksyllä 2018.

HYY on toteuttanut opiskelijoiden toimeentuloa kartoittavia kyselyitä 1980-luvulta lähtien. Selvityksissä ovat toistuneet tietyt peruskysymykset tuloista, opintojen edistymisestä, opintotuen ja erityisesti opintolainan käytöstä, työssäkäynnistä, asumisesta sekä yleisesti toimeentulon kokemuksista. Näin ylioppilaskunta on pystynyt seuraamaan esimerkiksi opintotukijärjestelmän muutoksien vaikutuksia opiskelijoiden toimeentuloon. Tämä selvitys tuottaa tarpeellista ja ajankohtaista tietoa sekä Helsingin yliopiston että Aalto-yliopiston opiskelijoiden taloudellisesta tilanteesta, ja sen tuloksia voidaan käyttää opiskelijoiden edunvalvonnassa.

Toimeentulokyselyn painopisteet ovat vaihdelleet vuosittain. Viimeksi tehdyssä selvityksessä vuonna 2009 erityispainotus oli opiskelijoiden hyvinvoinnissa ja opiskelutyytyväisyydessä. Selvityksessä tutkittiin esimerkiksi kokemuksia opintojen etenemisestä sekä opiskeluympäristöstä. Vuonna 2007 tarkasteltiin opiskelijoiden asumista: asumiskustannuksia sekä asumisen merkitystä opiskelijan hyvinvoinnissa. Vuoden 2005 selvityksessä painotettiin työn ja työllisyyden näkökulmia. Tässä raportissa tehdään vertailua aikaisempaan vuoden 2009 selvitykseen. Erona edellisiin toimeentuloselvityksiin on se, että tässä selvityksessä ovat mukana myös Aalto-yliopiston opiskelijat eli perusjoukkona on pääkaupunkiseudun yliopisto-opiskelijat.

Tänä vuonna pyritään tarkastelemaan laaja-alaisesti, mistä opiskelijoiden toimeentulo muodostuu. Lisäksi tarkastellaan opiskelijoiden asumista. Tärkeänä teemana tässä selvityksessä on myös selvittää opiskelijoita koskevan opintotukiudistuksen vaikutuksia opiskelijoiden toimeentuloon. Onko toimeentulossa tapahtunut muutoksia uudistuksen jälkeen? Miten opiskelijat rahoittavat elämäänsä opintotuen leikkausten jälkeen ja ylipäätään millainen opiskelijoiden toimeentulo on tällä hetkellä?

Kyselylomakkeen sisällöstä vastaavat HYYn ja AYY:n edustajat. Kysymykset muotoiltiin yhteistyössä Opiskelun ja koulutuksen tutkimuslaitoksen Otuksen kanssa. HYYn edustajana oli asiantuntija (toimeentulo, kansainvälisyys) Hannele Kirveskoski ja AYY:n edustajana toimi sosiaalipoliittinen asiantuntija Lauri Jurvanen. Selvityksen vastuuhenkilönä toimi Otuksena toiminnanjohtaja Jarmo Kallunki ja asiantuntijana sekä selvityksen toteuttajana tutkija Rasmus Reinikainen. Raportin kirjoittamiseen osallistui myös tutkimusavustaja Aino Suomalainen.

1.1 Tutkimuksen tausta ja tutkimuskysymykset

Tässä tutkimuksessa on tarkoituksena selvittää, millainen on opiskelijoiden toimeentulo ja miten muutokset opintotuessa ovat vaikuttaneet toimeentuloon. Suurimpia muutoksia opintotuessa viime vuosina ovat olleet opintorahan vähennys sekä opiskelijan asumislisästä siirtyminen yleiseen asumistukeen. Lisäksi hallituksen tekemien leikkauksien seurauksena korkeakouluopintojen kustantaminen on muuttunut lainapainotteisemmaksi. Yhteiskunnallisessa keskustelussa on pohdittu, että lainapainotteisuuden kasvattaminen voi lisätä koulutuksen periytyvyyttä, kun vanhempien taloudellisesta tuesta lapselleen voi muodostua entistä tärkeämpi tekijä lastensa opiskeluaivalinnoissa. Uusitalo (2016) esittää, että uudistuksilla opintotukijärjestelmässä pyritään kannustamaan napakampaan tutkinnon suorittamiseen.

Opintotuki muodostaa useimpien opiskelijoiden toimeentulon rungon. Opintotuen tavoitteena on opintojen aikaisen toimeentulon turvaaminen taloudellisen tuen tarpeessa oleville päätoimisille opiskelijoille (OKM 2018). Opintotukeen kuuluvat opintoraha ja opintolainan valtiontakaus (lisäksi asumislisä ulkomailla tai Ahvenanmaalla opiskelevilla ja asuvilla sekä kansan- tai urheiluopiston maksullisilla linjoilla opiskelevilla, jotka asuvat opiston asuntolassa). Täysi-ikäiselle itsenäisesti asuvalle korkeakouluopiskelijalle opintorahan bruttomäärä on 250,28 euroa/ kuukausi. Opiskelijalle, jolla on huollettavanaan lapsi tai lapsia, bruttomäärä on 325,28 euroa (Kela 2018). Opintolainan valtiontakaus on osa opintotukea ja täysi-ikäinen korkeakouluopiskelija voi nostaa opintolainaa 650 euroa/kuukausi (Kela 2018).

Seuraavaksi käydään lyhyesti läpi muutoksia opintotuessa vuoden 2009 jälkeen, jolloin viimeisin toimeentuloselvitys on tehty. Vuonna 2017 korkeakouluopiskelijoiden opintorahan määrä yhtenäistettiin toisen asteen koulutuksen opintorahojen tasolle, jolloin se on enintään 250,28 e/ kuukausi. Yhtenäistämisen seurauksena korkeakouluopiskelijoiden opintotuki laski 53-86 euroa opintojen aloitusvuodesta riippuen. Vuonna 2018 opintorahaan tuli 75 euron huoltajakorotus, jolloin opintorahan määrä nousi lasta huoltavilla opiskelijoilla 325,28 euroon kuukaudessa. Oikeutettuja tähän huoltajakorotukseen ovat opintorahaa saavat lasten huoltajat, joilla on alle 18-vuotias lapsi tai lapsia (Kela 2018).

Samaan aikaan, kun opintorahaa leikattiin, opintolainan määrää vastaavasti kasvatettiin. Opintotukijärjestelmä on muuttunut lainapainotteisemmaksi esimerkiksi 1990-luvun alkuun verrattuna. Valtiontakauksen suuruutta korkeakouluopiskelijoiden opintolainassa on korotettu vuosina 2005 ja 2014. Suuri uudistus opintotukijärjestelmään tehtiin vuonna 2005, jolloin otettiin käyttöön verotuksessa käytettävä opintolainavähennys. Opintolainavähennystä pidettiin kuitenkin monimutkaisena (Uusitalo 2016), joten se korvattiin opintolainahyvityksenä vuonna 2014. Opintolainahyvitys tarkoittaa, että tavoiteajassa valmistuville opiskelijoille maksetaan 40 prosenttia opintolainan omavastuusuuden ylittävästä määrästä lainahyvityksenä. Opintolainahyvitys on sen verran uusi muutos, ettei sen vaikutuksia opintojen kestoon tai lainanottoon ole vielä tutkittu (Uusitalo 2016). Näillä opintolainauudistuksilla on pyritty motivoimaan opintolainan nostamista ja tavoiteajassa valmistumista taloudellisilla kannustimilla sen sijaan, että opiskelijat kävisivät opintoja pitkittävässä ansiotyössä (Uusitalo 2016).

Opintotuen enimmäistukiaikaa on lyhennetty useampaan otteeseen 1990-luvulta alkaen. Viimeisimmät muutokset ovat vuosilta 2011, 2014 ja 2017. Vuonna 2011 opintotukikuukaudet muutettiin myönnettäväksi erikseen alemmaa ja ylempää korkeakoulututkintoa varten, ja vuonna 2014 opintotuen enimmäiskesto lyhennettiin 55 kuukaudesta 50 kuukauteen yleisimmissä yliopistotutkinnoissa. Tällöin tosin korotettiin kuukausittaista opintorahamäärää. Viimeisin muutos on vuodelta 2017, jolloin opintotuen kokonaistukiaikaa leikattiin syksyllä 2017 ja sen jälkeen opintonsa ensi kertaa aloittavilla 64 tukikuukaudesta 54 tukikuukauteen. Lisäksi syksyn 2017 jälkeen aloittavien uusien opiskelijoiden tutkintokohtaista tukiaikaa lyhennettiin 50 tukikuukaudesta 48 tukikuukauteen.

Yksi suurista muutoksista opiskelijan arjessa ja toimeentulossa oli siirtyminen opiskelijoiden asumistuesta yleisen asumistuen piiriin elokuusta 2017 alkaen. Tämän uudistuksen tarkoituksena oli tehdä asumistukijärjestelmästä yksinkertaisempi, yhdenvertaisempi kaikille kansalaisille, sekä parantaa niiden opiskelijoiden asemaa, joilla on korkeammat asumismenot (HE 231/2016 vp).

Opiskelijoiden asumislisän muutos yleiseen asumistukeen muutti merkittävästi sitä, kenelle asumisen tuet kohdentuvat: opiskelijan asumislisä oli yksilökohtainen, jolloin esimerkiksi avopuolison tuloilla ei ollut vaikutusta asumislisän suuruuteen, mutta yleisen asumistuen myötä tähän tuli muutos. Yleinen asumistuki on ruokakunta-kohtainen, jolloin tuen saamiseen vaikuttavat kaikkien ruokakunnan jäsenten tulot ja saamat etuudet. Asumistukilainsäädännön mukaan ruokakuntaa määrittelee parisuhdestatuksen lisäksi vuokran yhteisvastuullisuus (SYL 2016). Samaan ruokakuntaan kuuluvat esimerkiksi yhteisellä vuokrasopimuksella asunnon vuokranneet tai erillisillä vuokrasopimuksilla asunnon vuokranneet, jos he ovat vastuussa koko asunnon vuokrasta. Jos esimerkiksi kämppäkaverit ovat tehneet yhteisen vuokrasopimuksen tai erilliset vuokrasopimukset mutta jossa on yhteisvastuulauseke, heidät katsotaan samaksi ruokakunnaksi. Jos taas kämppikset ovat tehneet alivuokralais- ja päävuokralaissopimuksen, heidät katsotaan erillisiksi ruokakunniksi.

Muutoksen myötä Kela siis arvioi hakijoiden parisuhteiden ja kämppissuhteiden laatua asumistuen myöntämisen arvioinnissa. Jos esimerkiksi opiskelijan kämppäkaveri on tienaamassa työelämässä, opiskelija voi menettää asumistukensa kokonaan, vaikka heillä ei ole yhteistä taloutta, Kela katsoo heidät samaksi ruokakunnaksi, koska he asuvat yhteisessä asunnossa (Kela 2018). Esimerkiksi yksinhuoltajilla ja yksin asuvilla tuen määrä on noussut, kun taas perheellisten opiskelijoiden ja kimppekämpässä asuvien tuki on laskenut tai on lakannut kokonaan. Tilanteessa, jossa perheessä on yksi työssäkäyvä ja yksi opiskelija, asumistuki on voinut lakata kokonaan (SYL 2016).

Muutoksen ongelmallisuus huomattiin ja Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta lausui kyseisestä lakimuutoksessa mm. seuraavaa: ”Eduskunta edellyttää, että sosiaali- ja terveysministeriö ryhtyy lain voimaantultua arvioimaan yhteisasunnossa asuvien asemaa asumistukijärjestelmässä ja selvittämään ruokakunta-käsitteen mahdollisen uudistamistarpeen.” (HE 231/2016 vp).

Opintotukea nostavilla on tulorajat, jotka määrittävät, kuinka paljon opiskelijoilla voi olla ansiotuloja vuoden aikana. Opintotukea nostava opiskelija saa ansaita kutakin tukikuukautta kohden enintään 667 euroa ja tuetonta kuukautta kohden 1990 euroa. Tuloja ei kuitenkaan tarkastella kalenterikuukausittain vaan kalenterivuoden aikana.

Vuoden 2018 alusta opiskelijoiden tulorajoja nostettiin: opintotuen tulovalvonnan vuositulorajoja korotettiin 1 prosentilla, ja indeksikorotuksia tullaan tekemään kahden vuoden välein. Opintotuen tulorajoja muutettiin sitä ennen viime kerran vuonna 2008, jolloin niitä korotettiin 30 prosentilla. Uusitalon (2016) mukaan opintotuen tulorajojen tarkoituksena on ollut rohkaista opiskelijoita kokoaikaiseen opiskeluun ja tavoiteajassa valmistumiseen sen sijaan, että opiskelu olisi osa-aikaista ja ansiotyöllä rahoitettua. Lisäksi tulorajat auttavat kohdistamaan opintotukea sitä tarvitseville. Uusitalo (2016) esittää, että tulorajat opintotuessa aiheuttavat kuitenkin kannustinongelmia. Opiskelijat ovat reagoineet vuoden 2008 tulorajojen korotukseen niin, että työssäkäynti on lisääntynyt. Aiemmin tulorajan lähelle kasautui opiskelijoiden tulojakamaa katsottaessa paljon tuloja, mutta kasauma on hajonnut. (Paasiniemi 2015).

Vaikka sivuamme selvityksessä monia teemoja opiskelijoiden työssäkäynnistä opiskeluhuvinvointiin, niin tärkeänä teemana tässä selvityksessä on selvittää opiskelijoita koskevan opintotukiuudistuksen vaikutuksia pääkaupunkiseudun opiskelijoiden toimeentuloon. Tärkeimpänä tavoitteena on kuitenkin luoda kattava yleiskuvaus pääkaupunkiseudun yliopisto-opiskelijoiden toimeentulosta.

2. Kyselyn toteuttaminen ja tutkimusmenetelmät

Toimeentuloseelvitys toteutettiin sähköisenä kyselylomakkeena 22.10.-05.11.2018. Kyselylomake lähetettiin 8945 Helsingin yliopiston perustutkinto-opiskelijoille, jotka olivat sallineet tietojensa käytön, ja avoimena linkkinä kaikille Aalto-yliopiston perustutkinto-opiskelijoille. Helsingin yliopiston opiskelijat kutsuttiin henkilökohtaisella sähköpostikutsulla. Aalto-yliopiston opiskelijoille kysely jaettiin avointa linkkiä ja viestintäkanavia hyödyntämällä. Muistutusviesti kyselyyn vastaamisesta lähetettiin sähköpostitse vastaamatta jättäneille Helsingin yliopiston opiskelijoille ja niille Helsingin yliopiston opiskelijoille, joilla vastaaminen oli kesken. Aalto-yliopiston opiskelijoita muistutettiin myös sähköisesti. Kyselyyn vastasi lopulta 2371 henkilöä. Vastauskielistä valittavana oli suomi, ruotsi ja englanti.

Tutkimukseen osallistuneiden henkilötietoja ja kerättyä aineistoa käsiteltiin luottamuksellisesti. Raporttia julkaistaessa huolehdittiin siitä, ettei yksittäinen vastaaja ole tunnistettavissa. Aineistot on tallennettu ja säilytetty huolellisesti, eikä niihin ole ollut ulkopuolisilla pääsyä. Anonymisoitu kyselyaineisto luovutetaan Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon sekä Helsingin yliopiston ja Aalto-yliopiston ylioppilaskunnille. Luovutettu kyselyaineisto sisältää vain niiden opiskelijoiden vastaukset, jotka antoivat suostumuksensa anonymisoitujen vastauksiensa luovuttamiseen. Tunnistetiedot sisältävät versiot aineistosta hävitetään tutkimuksen päätyttyä vuoden 2019 alussa.

Kyselyn kantavana teemana oli opintojen rahoitus. Taustakysymyksissä kartoitettiin esimerkiksi opintojen etenemistä ja nykyisiä opintoja. Ensimmäisessä osiossa käsiteltiin opintorahan käyttöä ja riittävyttä. Toisessa osiossa kysyttiin opintolainan käytöstä. Seuraava osio oli työssäkäynti ja muu toimeentulo, jossa myös pyydettiin arvioimaan erilaisia tuloja sekä asumistuen muutoksen vaikutuksia. Neljäs osio käsitteli asumista ja asumiskuluja. Lopuksi kysyttiin lyhyesti opiskeluhuvinnoinnista ja opiskelutyytyväisyydestä.

Kyselylomakkeessa oli 59 kysymystä, mutta Surveypal-ohjelman mahdollistamien hyppöjen avulla yhden opiskelijan vastattaviksi ei tullut kaikkia. Kyselyn alussa kerrottiin, että kyselyn tekemiseen arvioitu aika on noin 15 minuuttia. Kyselyn mediaanivastausaika oli 17 minuuttia. Lomakkeen kysymykset olivat pääosin monivalintakysymyksiä. Lisäksi lomakkeessa oli muutamia Likert-asteikollisia mielipidettä mittaavia kysymyspatteristoja sekä avokysymyksiä.

Tulokset raportoidaan pääasiassa suorina jakaumina, ristiintaulukointeina ja keskilukuina. Tilastollisen merkitsevyyden testaamiseen käytetään khiin neliö -testiä, Kruskal-Wallis sekä Mann-Whitney U -testiä ja varianssianalyysiä tilanteesta riippuen.

Aineiston yli- ja aliedustusta on korjattu painottamalla aineisto yliopiston, sukupuolen ja ikäryhmän mukaan, jolloin esimerkiksi naisten ja Aalto-yliopiston opiskelijoiden yliedustus korjaantuu. Vastajaakohtaiset painot karkaavat hieman liian suuriksi tai pieniksi (0,3-4,2), mutta näitä minimi- ja maksimipainoja omaavia ryhmiä ei ole montaa ja ne sisältävät hyvin vähän havaintoja, joten ääripainot eivät ole suuri ongelma. On hyvä muistaa se, että kyselyiden vastaajajoukko on usein vinoutunut esimerkiksi opiskelijan aktiivisuuden, vuosikurssin ja kyselyn teeman kiinnostavuuden mukaan. Kysely ei myöskään tavoita niitä, jotka eivät seuraa aktiivisesti sähköpostiaan. Kysely tavoitti enemmän Aalto-yliopiston opiskelijoita kuin Helsingin yliopiston opiskelijoita. Vastauksia saatiin kuitenkin kattavasti erilaisilta opiskelijaryhmiltä ja aineiston painotuksella voidaan korjata osa vinoumasta.

2.1 Otos ja vastanneet

Helsingin yliopiston opiskelijat poimittiin opiskelijarekisteristä ja mukaan otettiin kaikki ne, jotka olivat sallineet tietojensa tutkimuskäytön. Tietojen käyttöluvan Helsingin yliopiston opiskelijoista oli antanut 8945 opiskelijaa. Selvitykseen otettiin läsnäoleviksi ilmoittautuneet perustutkinto-opiskelijat. Aalto-yliopiston perustutkinto-opiskelijoiden kohdalla tieto kerättiin avointa linkkiä hyödyntämällä. Selvityksen perusjoukoksi

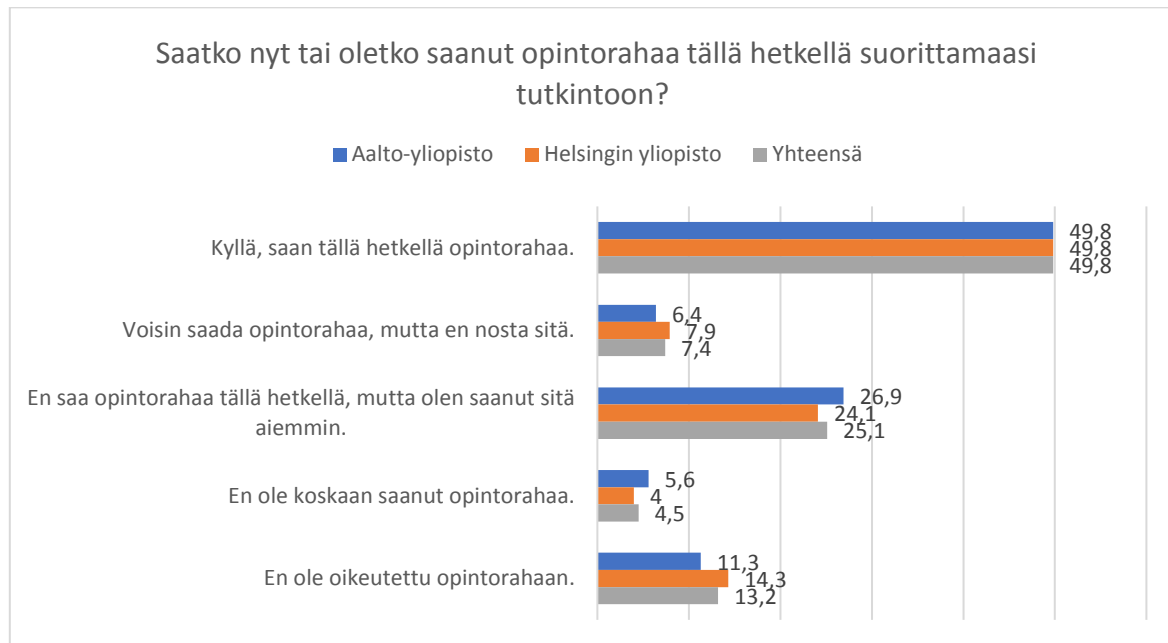
muodostui kaikkiaan pääkaupunkiseudun 50573 yliopisto-opiskelijaa. Helsingin yliopistosta saatiin 1102 vastausta ja Aalto-yliopistosta 1269 vastausta, jolloin kokonaisvastausmääräksi tuli 2371 vastausta. Vastaajien taustatiedot yliopistoittain on nähtävissä liitteessä 1.

Helsingin yliopiston opiskelijoiden vastausprosentti oli 12,3 prosenttia. Aalto-yliopiston opiskelijoiden vastausprosentti oli vain 7,3 prosenttia, mutta pieni vastausprosentti johtuu siitä, että 1269 vastausta joudutaan suhteuttamaan Aalto-yliopiston kokonaisopiskelijamäärään. Pääkaupunkiseudun yliopisto-opiskelijoiden kokonaisvastausprosenttia on vaikea laskea luotettavasti, mutta suhteuttamalla vastanneet tietojensa käytön sallineisiin Helsingin yliopiston opiskelijoihin ja Aalto-yliopiston kokonaisopiskelijamäärään saadaan vastausprosentiksi 9.

Viime kyselyssä vuonna 2009 oli 860 vastaajaa, ja vastausprosentti oli 39. Sitä aiempina vuosina vastausprosentti on ollut 44 (2007), ja 54 (2005). Vastausprosenttien alhaisuus on nykyään yleinen ilmiö. Verrattuna aikaisempiin vastausprosentteihin vuoden 2018 toimeentuloseelvityksen vastausprosentti 9 on hyvin pieni, mutta vastanneiden määrä on kuitenkin moninkertainen aiempiin selvityksiin verrattuna. Erilaisia kyselyitä tulee nykyään niin usein sähköpostiin, että niihin vastaaminen ei välttämättä enää houkuttele yhtä paljon kuin aikaisemmin. Toisaalta kyselyn aihe on hyvin ajankohtainen Kelan muutosten myötä ja monella vastaajalla voi olla sanottavaa aiheesta tai kokevat kyselyn erityisen mielenkiintoisena. Toimeentulo on kuitenkin asia, joka koskettaa jokaisen elämää. Lisäksi kyselyyn vastanneiden kesken arvottiin kymmenen elokuvalippua per yliopisto, mikä saattoi motivoida osaa vastaamaan.

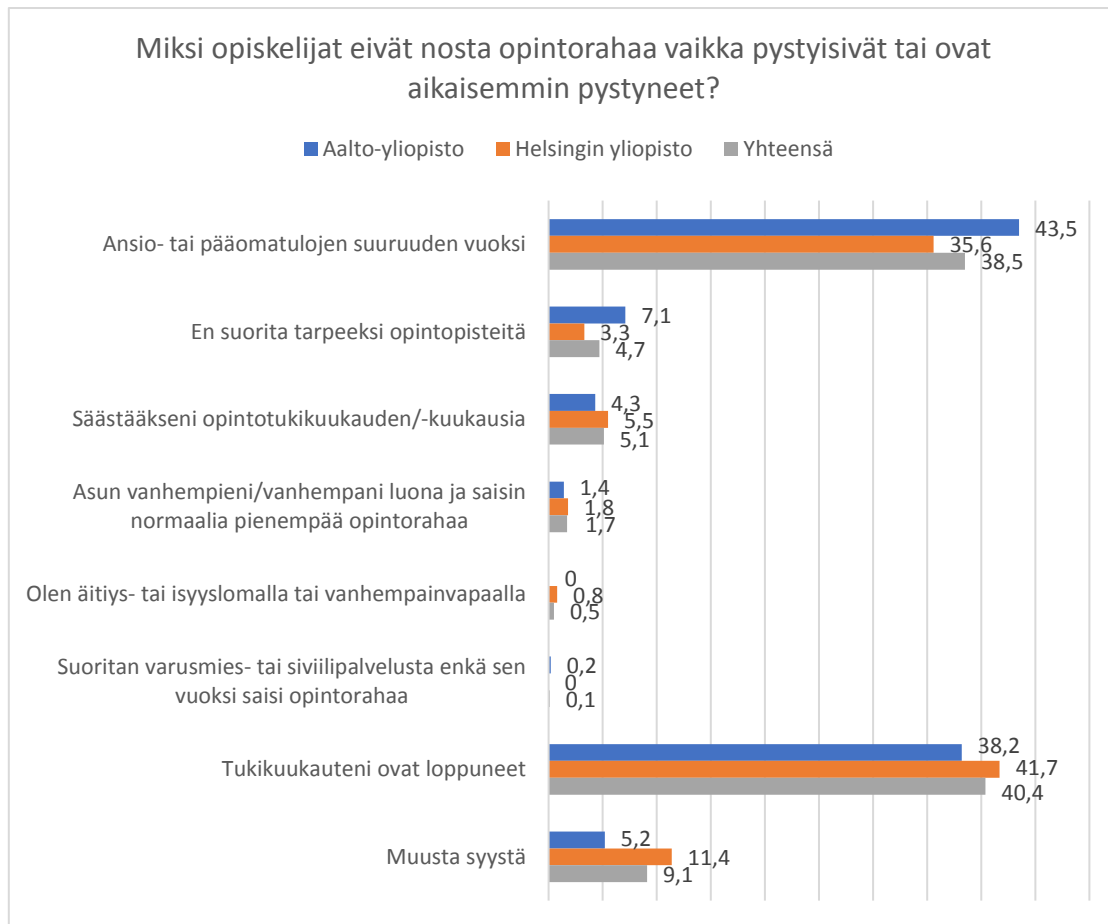
3. Opintoraha, asumistuki ja opintolaina

Opiskelijoiden toimeentuloa lähdetään ensimmäisiksi selvittämään opintorahan ja yleisesti opintotuen riittävyydellä. Kyselyyn vastanneista 50 prosenttia saa tällä hetkellä opintorahaa. Alle kymmenes (7 %) opiskelijoista voisi saada opintorahaa, muttei nosta sitä. Joka neljäs (25 %) opiskelija on saanut opintorahaa aikaisemmin, muttei saa sitä nyt. 4,5 prosenttia ei ole koskaan saanut opintorahaa ja 13 prosenttia ei ole siihen oikeutettu. Pääasiassa nämä opiskelijat, jotka eivät saa opintorahaa tai eivät ole siihen oikeutettuja, ovat ulkomaalaisia tai kuuluvat aikuiskoulutuksen tuen piiriin. Pääosa kyselyyn vastanneista opiskelijoista saa tai on saanut opintorahaa. (Kuvio 1.)

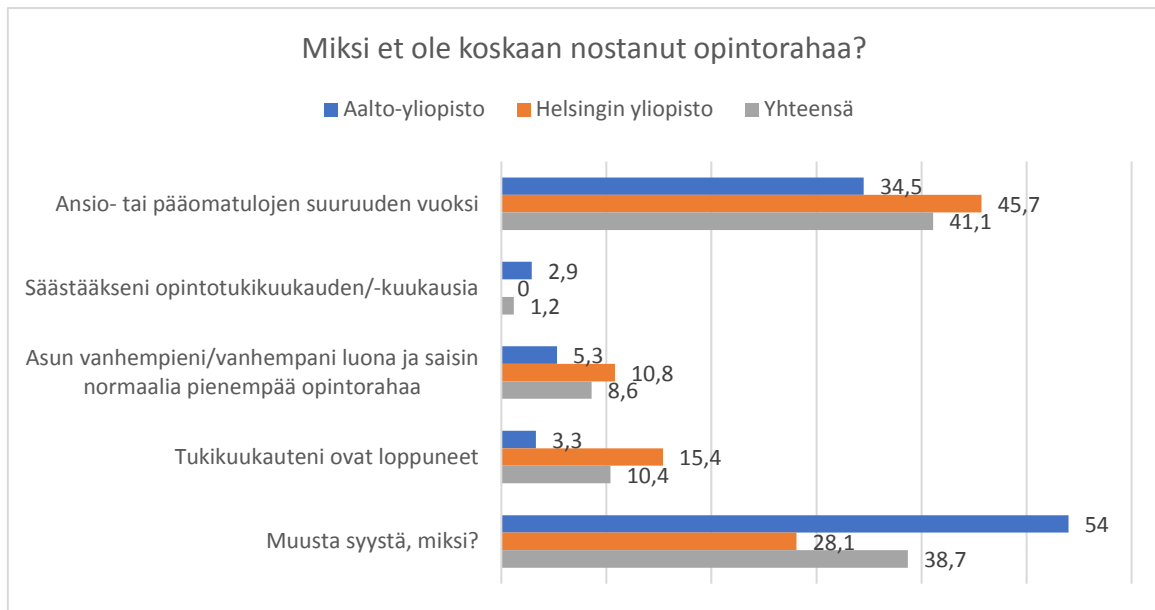
Kuvio 1. Saatko nyt tai oletko saanut opintorahaa tällä hetkellä suorittamaasi tutkintoon (N=2367)?

Kuviosta 2 käy ilmi, että 40 prosentilla tukikuukaudet ovat loppuneet ja tämän takia he eivät nosta opintorahaa. Myös lähes 40 prosentilla ansio- tai pääomatulot ovat liian suuret opintorahan saamiseksi. Noin viisi (5) prosenttia säästää tukikuukausia tai ei suorita tarpeeksi opintopisteitä. (Kuvio 2.)

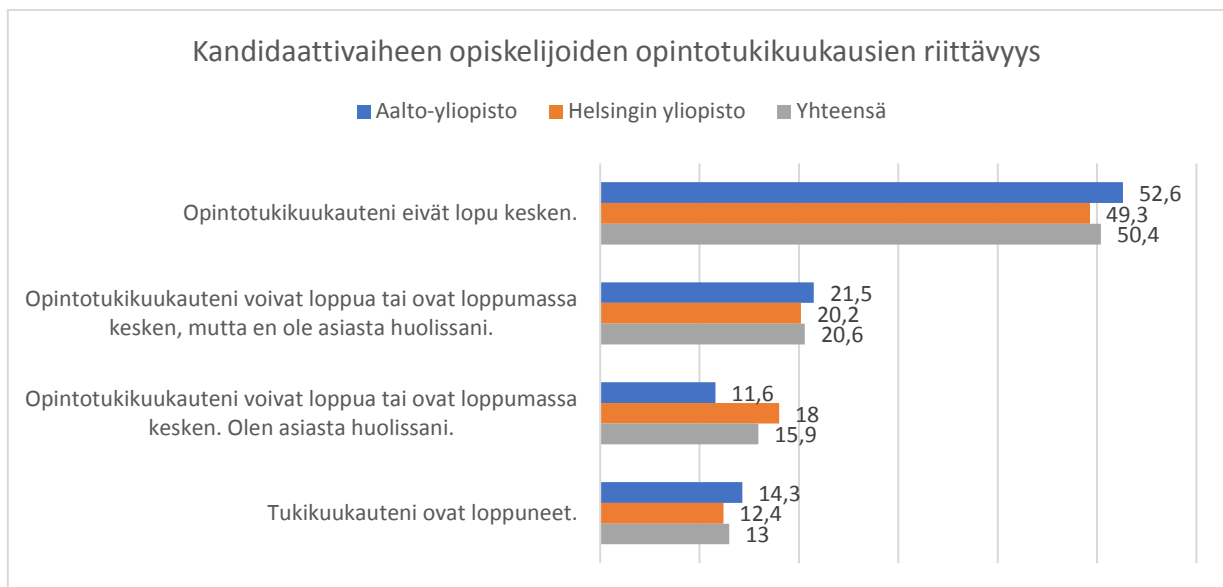
Kuvio 2. Tärkein syy, miksi opiskelijat eivät nosta opintorahaa vaikka pystyisivät tai ovat aikaisemmin pystyneet? (N=636). Tähän kysymykseen ovat vastanneet ne, jotka vastasivat kysymykseen ”Saatko nyt tai oletko saanut opintorahaa tällä hetkellä suorittamaasi tutkintoon?” kohdat ”Voisin saada opintorahaa, mutta en nosta sitä” ja ”En saa opintorahaa, mutta olen saanut sitä aiemmin”.

Niistä pääkaupunkiseudun yliopisto-opiskelijoista, jotka eivät ole koskaan saaneet opintorahaa, 41 prosenttia on kertonut syyksi ansio- tai pääomatulojen suuruuden. Opiskelijoista 9 prosenttia ei nosta opintorahaa, koska saisi normaalia pienempää opintorahaa esimerkiksi vanhempien luona asumisen vuoksi. Lähes 40 prosenttia on vastannut muu syy. (Kuvio 3.)

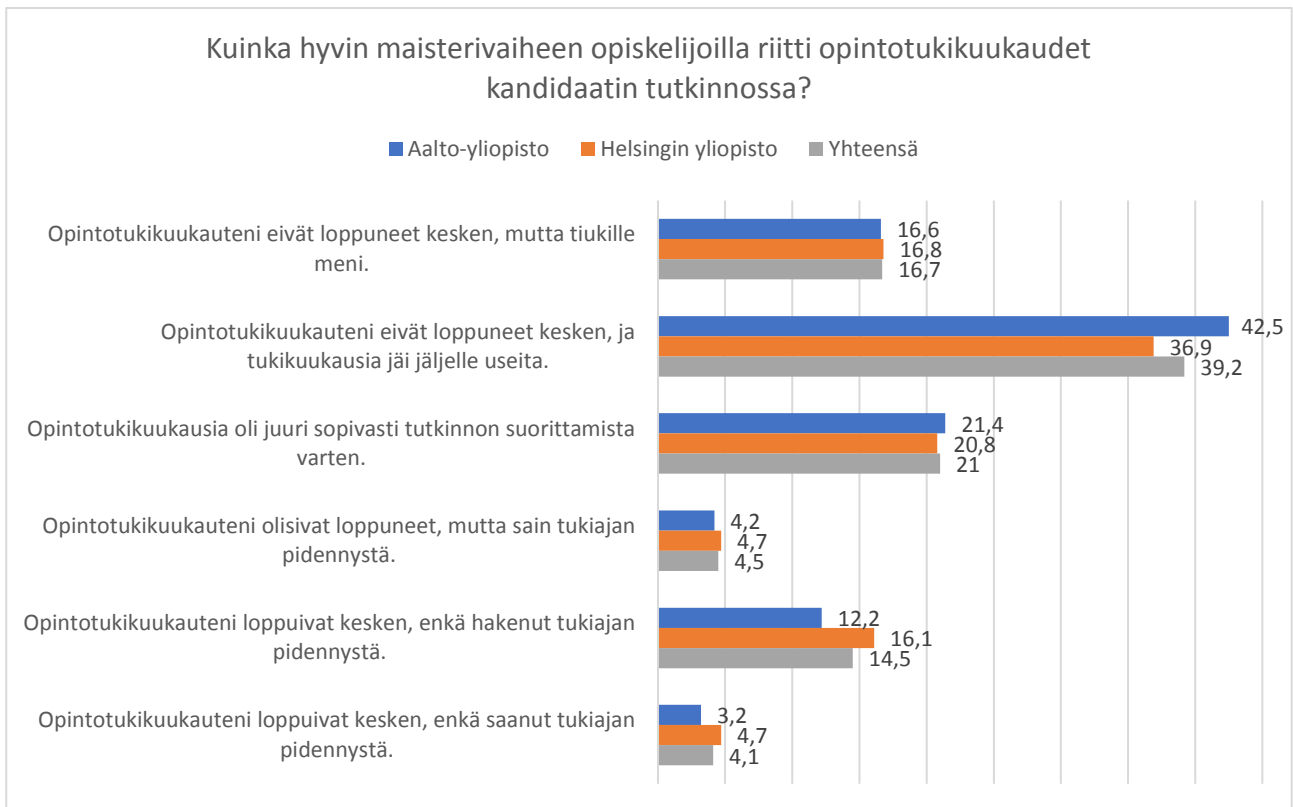
Kuvio 3. Miksi et ole koskaan nostanut opintorahaa (N=91)? Tähän kysymykseen ovat vastanneet ne, jotka vastasivat kysymykseen ”Saatko nyt tai oletko saanut opintorahaa tällä hetkellä suorittamaasi tutkintoon?” kohdan ”En ole koskaan saanut opintorahaa”.

Seuraavaksi opiskelijoilta kysyttiin kandidaattivaiheen opintojen opintotukikuukausien riittävyttä. Puolella (50 %) kandidaattivaiheen opiskelijoista opintotukikuukaudet näyttäisivät riittävän hyvin. Viidennes (21 %) opiskelijoista on sitä mieltä, että opintotukikuukaudet voivat loppua tai ovat loppumassa kesken, mutta he eivät ole siitä huolissaan. 16 prosenttia on huolissaan opintotukikuukausien riittävydestä ja 13 prosentilla tukikuukaudet ovat loppuneet. (Kuvio 4.)

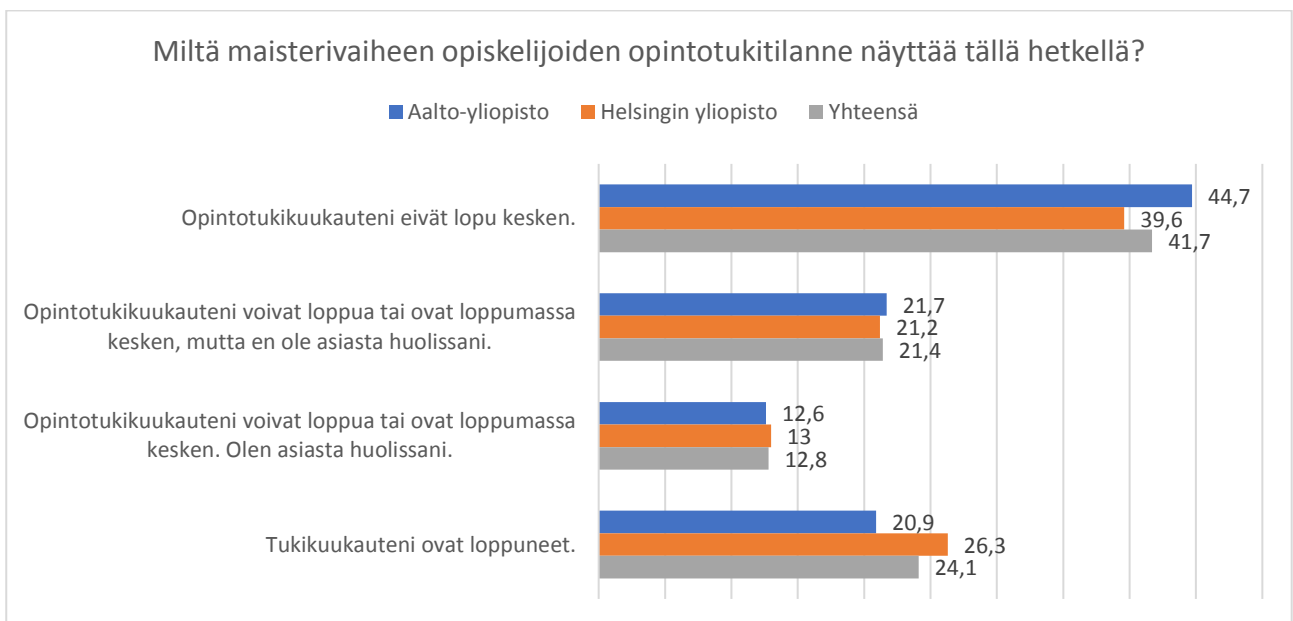
Kuvio 4. Miltä kandidaattivaiheen opiskelijoiden opintotukikuukausien riittävyys näyttää tällä hetkellä (N=1199)?

Maisterivaiheen opiskelijoilla 17 prosentilla meni tiukille kandidaattivaiheen opintotukien riittävyden kanssa. 40 prosenttia ei käyttänyt kaikkia opintotukikuukausia. Viidennes opiskelijoista (20 %) on sitä mieltä, että opintotukikuukausia oli sopivasti kandidaatin tutkinnon suorittamista varten. Noin viisi prosenttia haki ja sai tukiajan pidennystä ja noin 15 prosentilla opintotukikuukaudet loppuivat, eivätkä he saaneet tukiajan pidennystä. (Kuvio 5.)

Kuvio 5. Kuinka hyvin opintotukikuukautesi riittivät kandidaatin tutkinnossasi (N=910)?

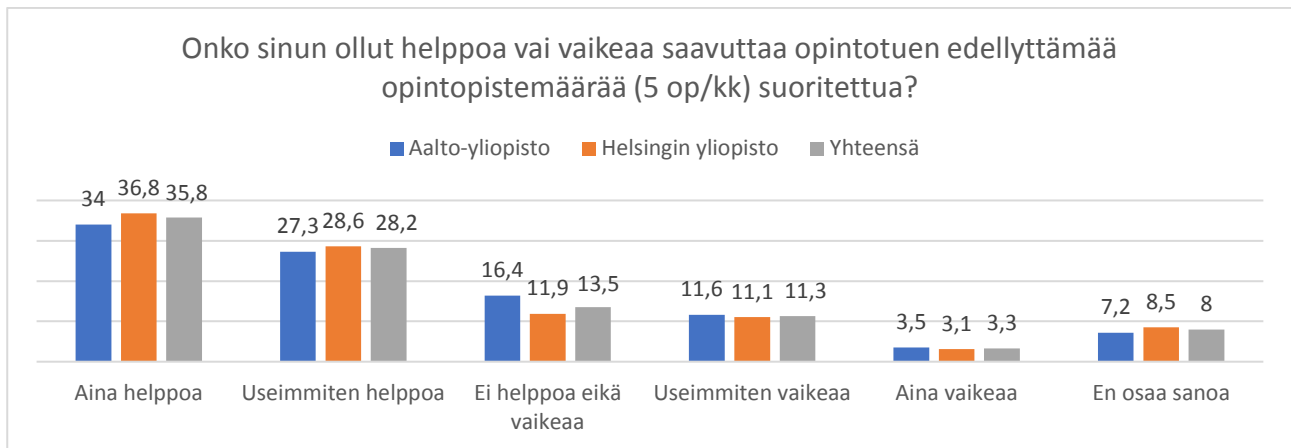
Pääkaupunkiseudun maisterivaiheen opiskelijoiden opintotukitilanne näyttää suhteellisen hyvältä, sillä 42 prosenttia uskoo opintotukikuukausien riittävän. 21 prosentilla opintotukikuukaudet voivat loppua tai ovat loppumassa, mutta he eivät ole asiasta huolissaan. Kuitenkin 13 prosenttia on huolissaan opintotukikuukausien riittämättömyydestä. Noin joka neljännellä (24 %) maisterivaiheen opiskelijalla tukikuukaudet ovat loppuneet. (Kuvio 6.)

Kuvio 6. Maisterivaiheen opiskelijoiden opintotuen riittävyys tällä hetkellä (N=943).

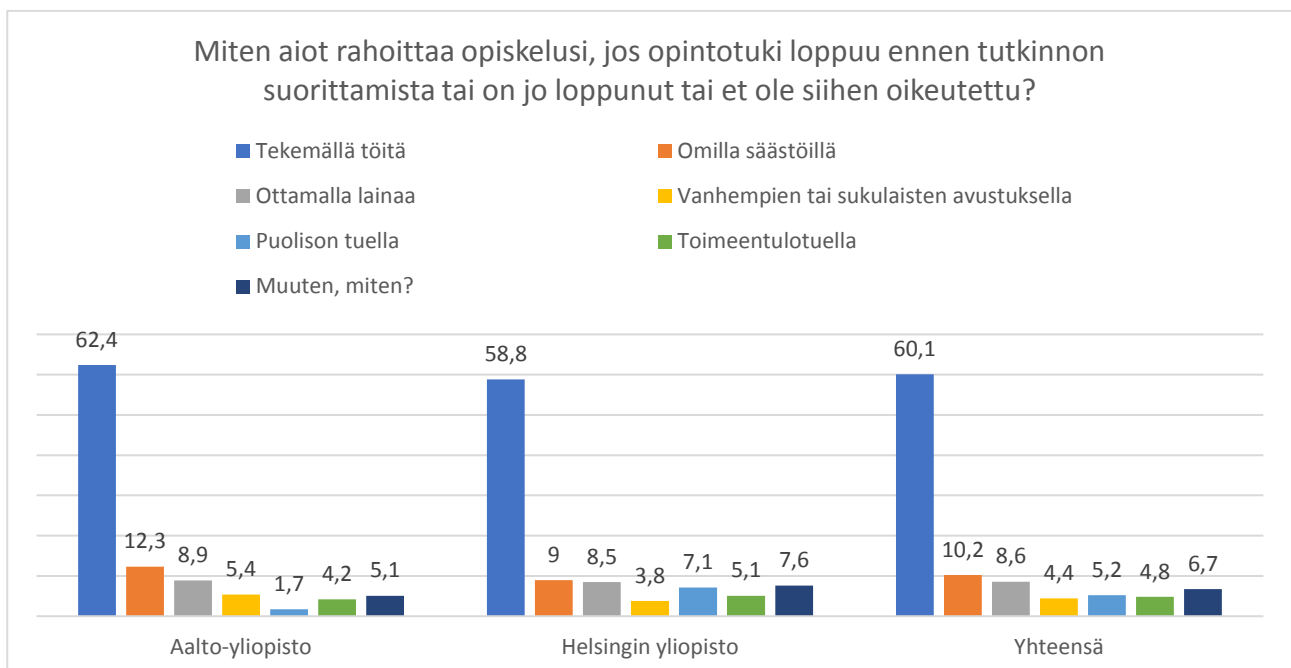
Kyselyssä vastaajia pyydettiin arvioimaan, monta tukikuukautta he ovat käyttäneet. Opiskelijat ovat arvioidensa perusteella käyttäneet keskimäärin 26 opintotukikuukautta vuoden 2019 toukokuuhun

mennessä. Kandidaatin tutkintoa suorittavat ovat arvioineet käyttävänsä keskimäärin 20 opintotukikuukautta ja maisterin tutkintoa suorittavat opiskelijat ovat arvioineet käyttävänsä keskimäärin 33 tukikuukautta vuoden 2019 toukokuuhun mennessä. Maisterivaiheen opiskelijoilla hajonta tukikuukausien käytössä on suurempaa kuin kandidaatintutkintoa suorittavilla. Aalto-yliopiston opiskelijoiden arvio tukikuukausien käytön määrästä on keskimäärin 25 ja Helsingin yliopiston opiskelijoiden vastaava arvio on 26 tukikuukautta. Kuvion 7 perusteella näyttäisi siltä, että pääkaupunkiseudun yliopisto-opiskelijoille opintotuen edellyttämä opintopistemäärä on melko vaivatonta suorittaa. Noin 15 prosenttia kokee viiden (5) opintopisteen suorittamisen kuukaudessa useimmiten vaikeaksi tai aina vaikeaksi. (Kuvio 7.)

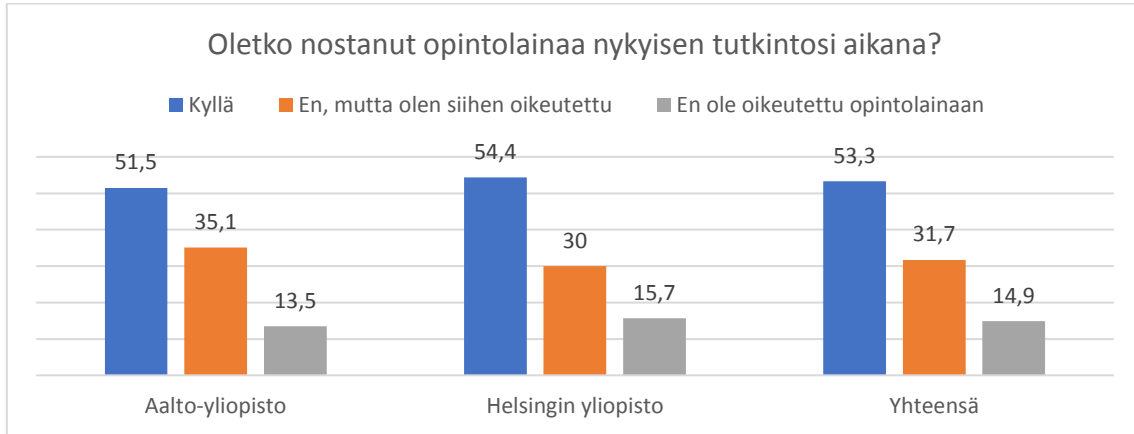
Kuvio 7. Onko opiskelijoiden vaikea saavuttaa opintotuen edellyttämää opintopistemäärää (N=2182)?

Aikaisemmin huomattiin, että Helsingin yliopiston ja Aalto-yliopiston opiskelijoista 37 prosenttia on huolissaan opintotukikuukausien riittävydestä tai käyttänyt kaikki käytössä olevat tukikuukaudet. Opiskelijat rahoittavat opintonsa pääosin tekemällä töitä (60 %), jos opintotukikuukaudet loppuvat enneaikaisesti. Lisäksi 10 prosenttia käyttää omia säästöjä ja 9 prosenttia rahoittaa opintonsa lainalla, jos opintotukikuukaudet loppuvat tai ovat jo loppuneet. (Kuvio 8.)

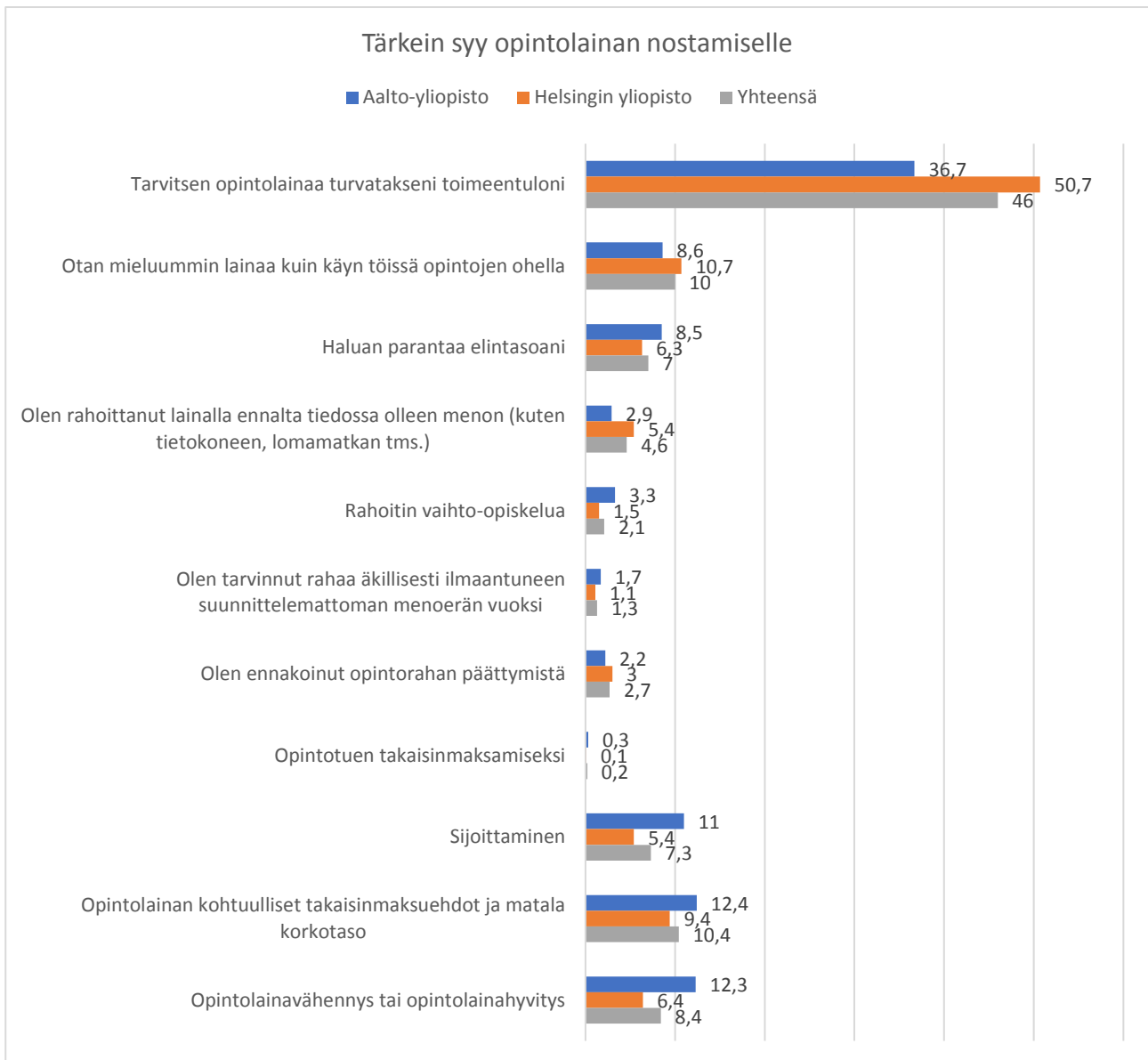
Kuvio 8. Miten aiot rahoittaa opiskelusi, jos opintotuki loppuu ennen tutkinnon suorittamista tai on jo loppunut tai et ole siihen oikeutettu (N=2353)?

Opintolainaa on nostanut yli puolet (53 %) opiskelijoista nykyisen tutkinnon aikana ja kolmannes (32 %) opiskelijoista ei ole nostanut opintolainaa, vaikka on ollut siihen oikeutettu. 15 prosenttia opiskelijoista ei ole oikeutettu opintolainaan. (Kuvio 9.) Opintolainaan oikeutetuista 63 prosenttia on nostanut opintolainaa ja 37 prosenttia ei ole nostanut lainaa. Tämän perusteella reilu kolmannes opintolainaan oikeutetuista pääkaupunkiseudun opiskelijoista suhtautuu nihkeästi opintolainan nostamiseen.

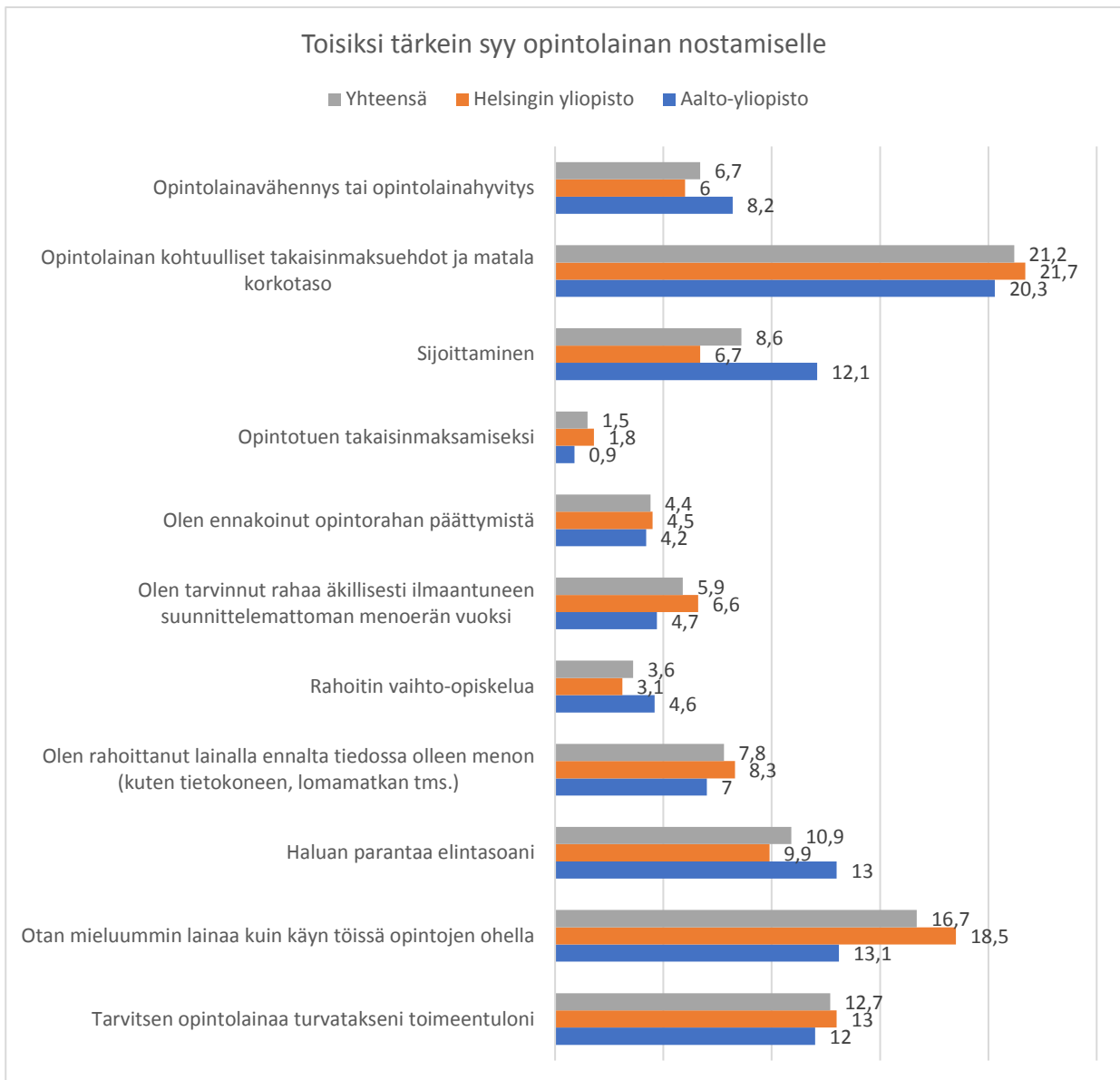
Kuvio 9. Oletko nostanut opintolainaa nykyisen tutkintosi aikana (N=2359)?

Kuviosta 10 nähdään Aalto-yliopiston ja Helsingin yliopiston opiskelijoiden tärkein syy opintolainan nostamiselle. Tärkein syy on toimeentulon turvaaminen, sillä lähes puolet lainaa nostaneista (46 %) on valinnut sen tärkeimmäksi syyksi. Joka kymmenes (10 %) opintolainaa nostanut opiskelija ottaa mieluummin lainaa kuin käy töissä opintojen ohella. Lisäksi opintolainan kohtuulliset lainaehdot tai opintolainavähennys/hyvitys on noin 10 prosentille tärkein syy nostaa opintolainaa. (Kuvio 10.)

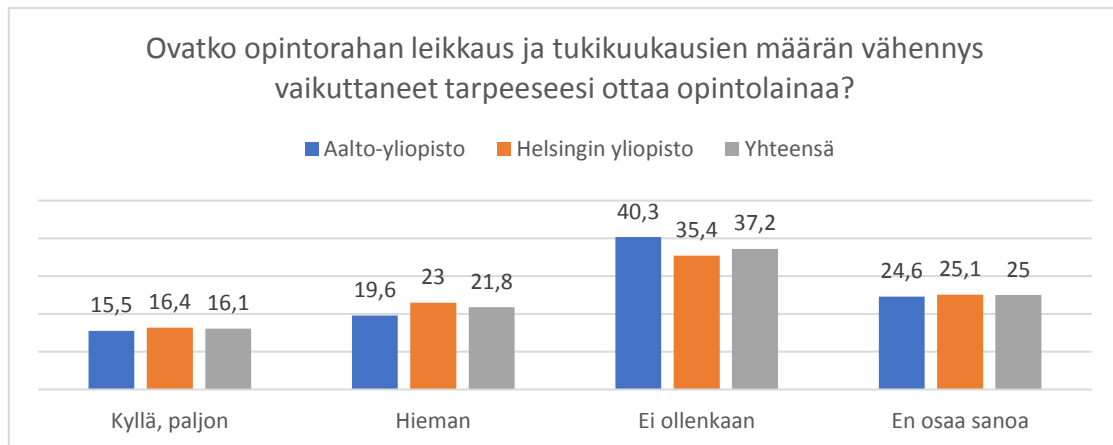
Kuvio 10. Opiskelijoiden tärkein syy opintolainan nostamiselle (N=1345).

Toiseksi tärkeimpänä syynä opintolainan nostamiselle on lainan kohtuulliset takaisinmaksuehdot ja matala korkotaso, sillä yhteensä 21 prosenttia on valinnut sen toiseksi tärkeimmäksi syyksi. Myös opintolainan nostaminen työssäkäynnin sijaan on 17 prosentilla opiskelijoista toiseksi tärkein lainan noston syy. (Kuvio 11.)

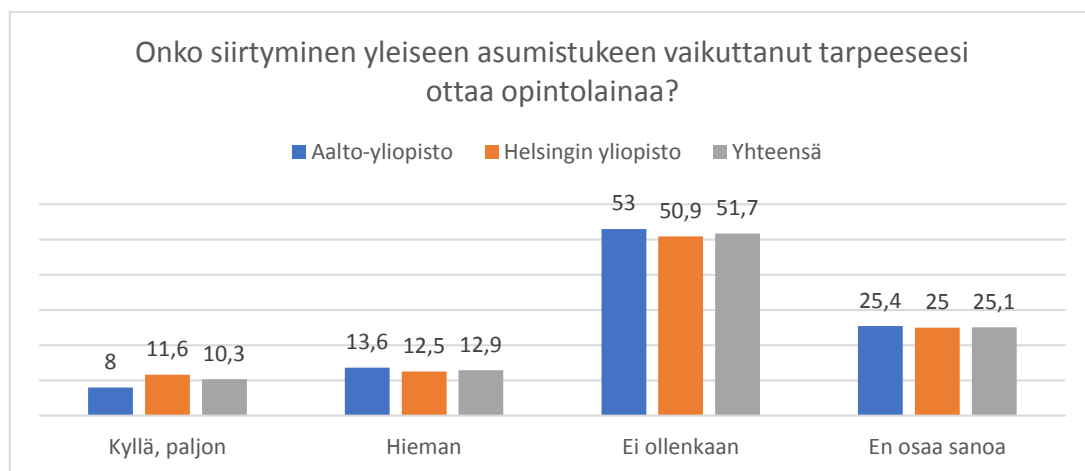
Kuvio 11. Opiskelijoiden toiseksi tärkein syy opintolainan nostamiselle (N=1335).

Opintotukileikkaukset ovat vaikuttaneet noin joka kolmannen opiskelijan opintolainatarpeeseen. Yhteensä 16 prosenttia opiskelijoista on sitä mieltä, että opintotukileikkaukset vaikuttivat paljon heidän tarpeeseensa nostaa opintolainaa. Leikkaukset ovat vaikuttaneet hieman opintolainan tarpeeseen 20 prosentilla vastaajista. (Kuvio 12.)

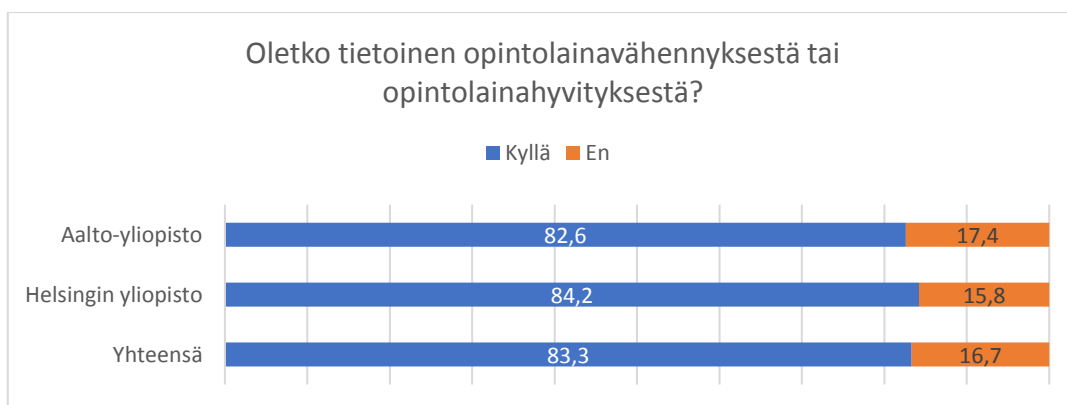
Kuvio 12. Opintotukileikkauksen vaikutus opintolainan tarpeeseen (N=2147).

Yli puolet (52 %) on sitä mieltä, että yleiseen asumistukeen siirtyminen ei ole vaikuttanut heidän opintolainan tarpeeseensa. Kuvioiden 12 ja 13 perusteella näyttäisi siltä, että pääkaupunkiseudun yliopisto-opiskelijoiden mielestä opintotuen leikkaukset ovat vaikuttaneet enemmän opintolainan tarpeeseen kuin yleiseen asumistukeen siirtyminen. Jos kuvioiden 12 ja 13 analyysistä poistetaan ensimmäisen vuoden opiskelijat (ns. fuksit), niin "en osaa sanoa" -vastausten osuudet tippuvat noin 5-6 prosenttiyksikköä, mutta vastausvaihtoehdon "kyllä, paljon" suhteellinen osuus pysyy lähes samana.

Kuvio 13. Yleiseen asumistukeen siirtymisen vaikutus opintolainan nostamiseen (N=2144).

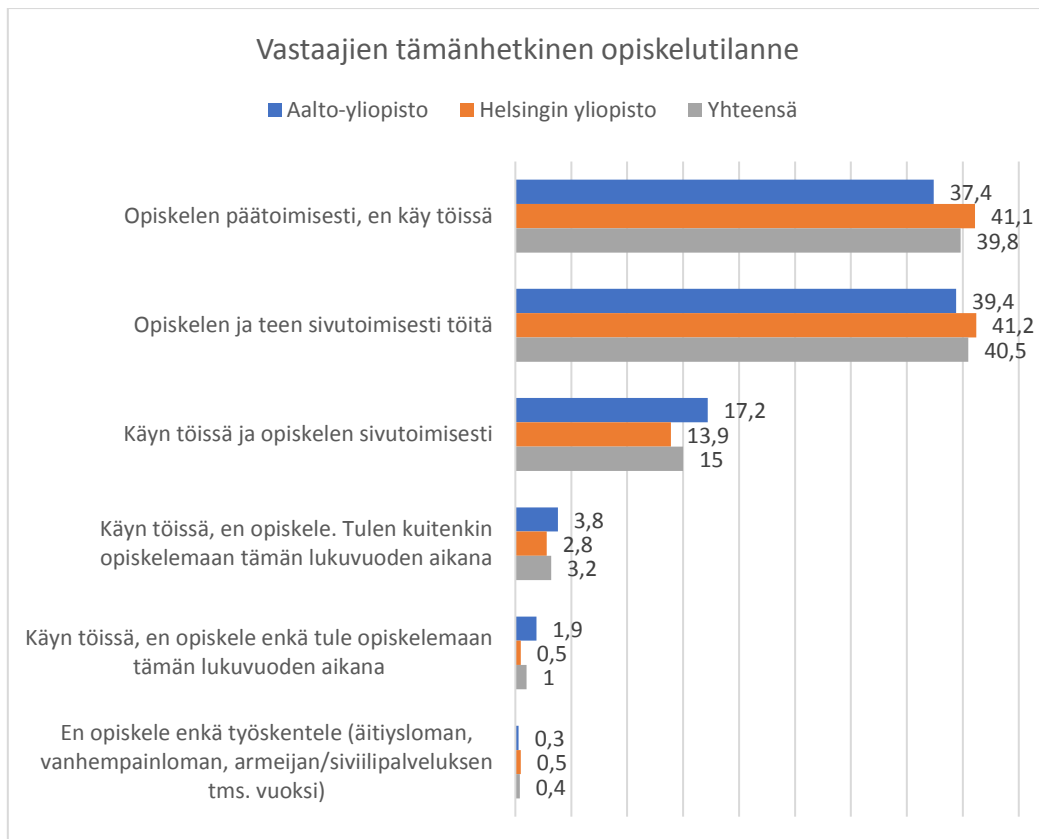
Kuviosta 14 nähdään, että 83 prosenttia pääkaupunkiseudun yliopisto-opiskelijoista on tietoisia opintolainavähennyksestä tai opintolainahyvityksestä.

Kuvio 14. Oletko tietoinen opintolainavähennyksestä tai opintolainahyvityksestä (N=2151)?

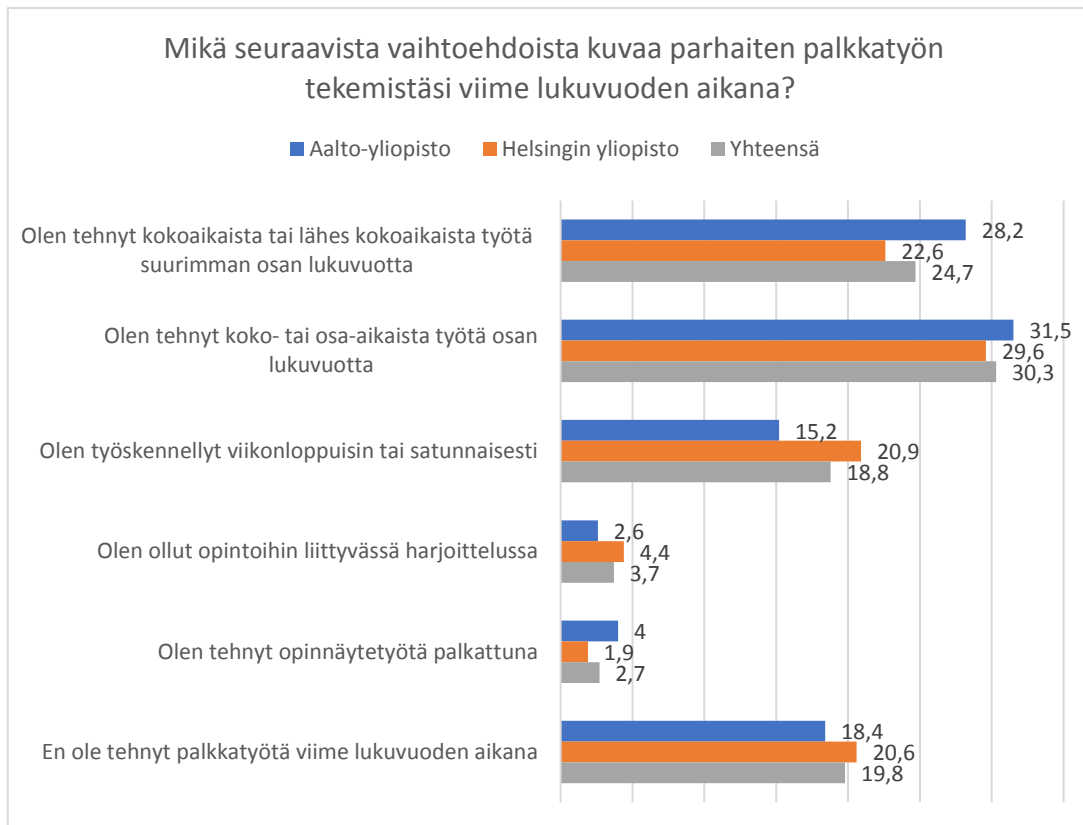
4. Opiskelijoiden työssäkäynti

Kyselyyn vastanneista 40 prosenttia opiskelee päätoimisesti eikä käy töissä ja toinen 40 prosenttia opiskelee ja käy sivutoimisesti töissä. Lisäksi 15 prosenttia opiskelee sivutoimisesti ja käy päätoimisesti töissä. (Kuvio 15.)

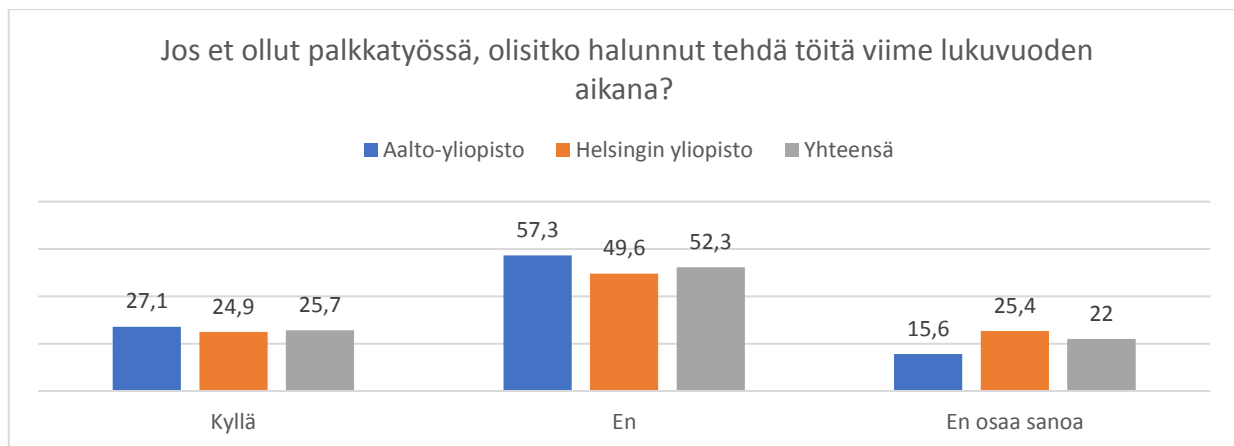
Kuvio 15. Mikä seuraavista väittämistä kuvaa parhaiten tämänhetkistä tilannettasi (N=2365)?

Kokoaikaista tai lähes kokoaikaista työtä on tehnyt neljännes (25 %) opiskelijoista suurimman osan viime lukuvuodesta. Kokoaikaista tai osa-aikaista työtä on tehnyt 30 prosenttia opiskelijoista osan lukuvuotta. Joka viides (20 %) opiskelija on työskennellyt satunnaisesti tai viikonloppuisin. Myös joka viides opiskelija on ollut ilman työtä viime lukuvuonna. Yhteensä noin kuusi prosenttia on ollut harjoittelussa tai tehnyt opinnäytetyötä palkallisena. Viime lukuvuonna siis yhteensä 74 prosenttia on tehnyt kokoaikaista, osa-aikaista tai satunnaista palkkatyötä. (Kuvio 16.)

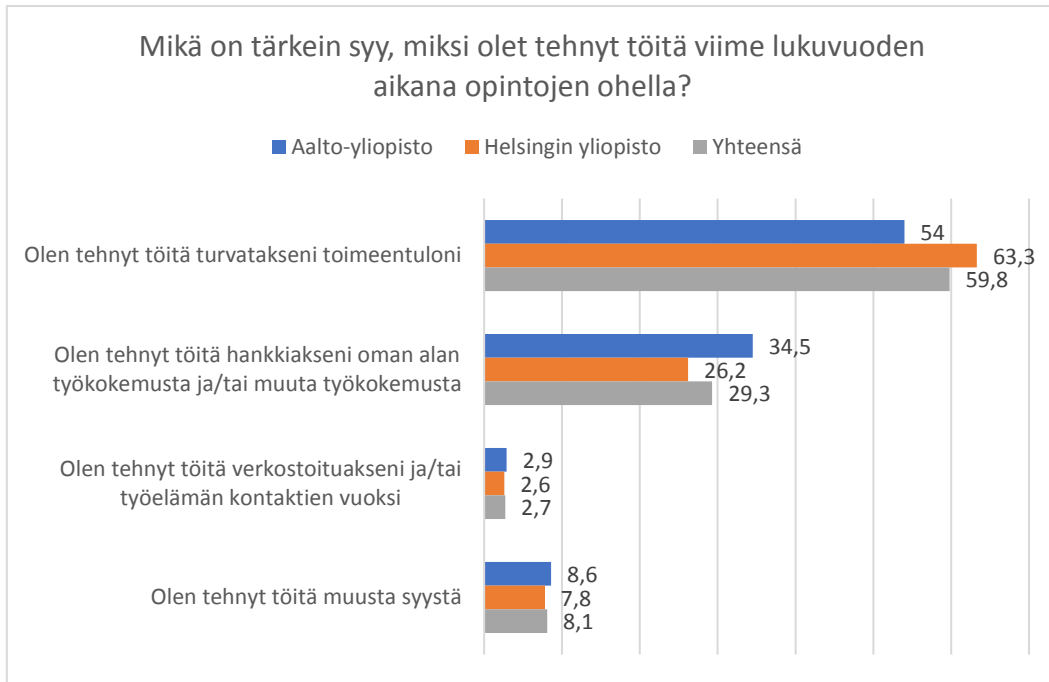
Kuvio 16. Palkkatyön tekeminen viime lukuvuonna (N=1789). Ensimmäisen vuoden opiskelijat (fuksit) on poistettu analysistä.

Kuviosta 17 nähdään, että joka neljäs työttömänä ollut opiskelija on joutunut olemaan tahtomattaan työttömänä viime lukuvuoden aikana. He eivät siis ole saaneet tai löytäneet heille sopivaa työtä.

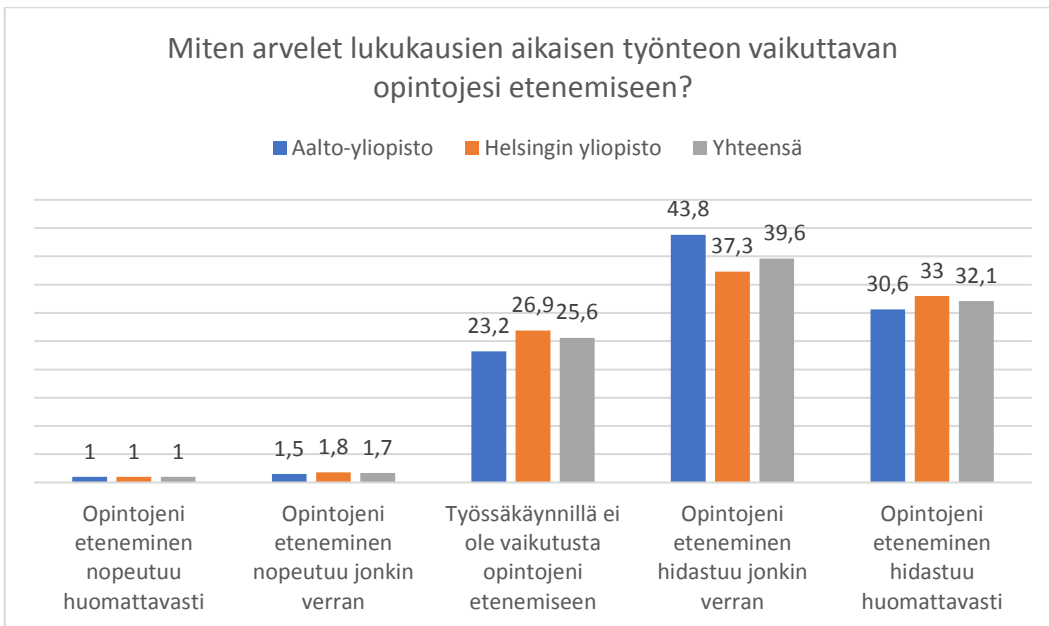
Kuvio 17. Jos et ollut palkkatyössä, olisitko halunnut tehdä töitä viime lukuvuoden aikana (N=349)? Ensimmäisen vuoden opiskelijat (fuksit) on poistettu analysistä.

Suurin osa (60 %) opiskelijoista tekee töitä opintojen ohella ensisijaisesti turvatakseen toimeentulonsa. Noin joka kolmannes (29 %) opiskelijoista on valinnut tärkeimmäksi syyksi työkokemuksen kartuttamisen ja 3 prosenttia on valinnut tärkeimmäksi syyksi verkostojen luomisen. (Kuvio 18.)

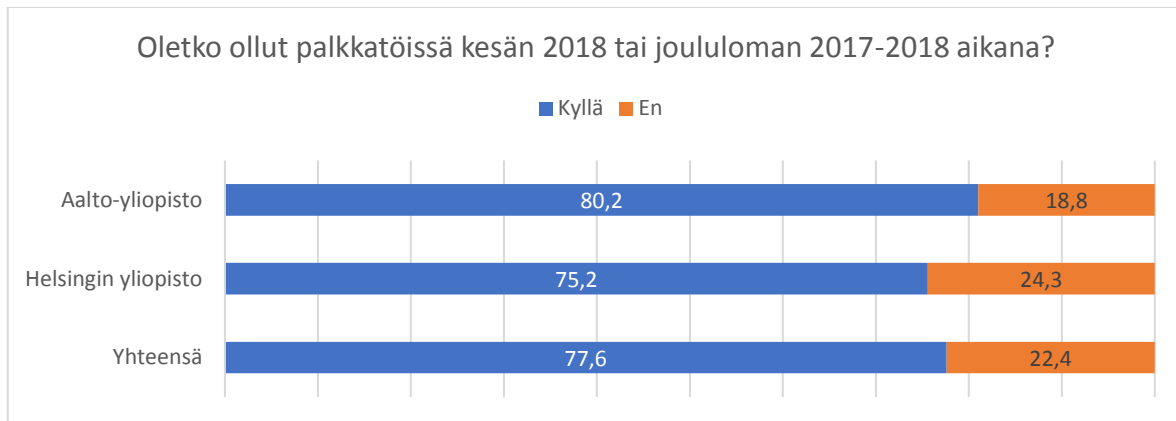
Kuvio 18. Tärkein syy töiden tekoon opintojen ohella (N= 1429).

Pääasiassa opiskelijat kokevat työnteen lukukausien aikana hidastavan opintoja, sillä noin 70 prosenttia uskoo työnteen hidastavan opintojen etenemistä jonkin verran tai huomattavasti. Tulos ei ole sinällään yllättävä, koska työnteekoon menevä aika on pois opiskelusta. (Kuvio 19.) Lukukausien aikaisen työnteen voidaan ajatella olevan vaihtoehtoisuus opiskelulle, eli työtä tekemällä saadaan todennäköisesti parempi elintaso opintojen ajaksi, mutta opintojen eteneminen hidastuu samalla. Opinnoissa taas edetään todennäköisesti nopeammin, jos käytettävissä olevan ajan käyttää ensisijaisesti vain opiskeluun, mutta tällöin täytyy tyytyä huonompaan opintojen aikaiseen elintasoon. Toisaalta työkokemuksen ja osaamisen hankkiminen opiskeluaikana voi olla arvokasta valmistumisen jälkeisenä aikana.

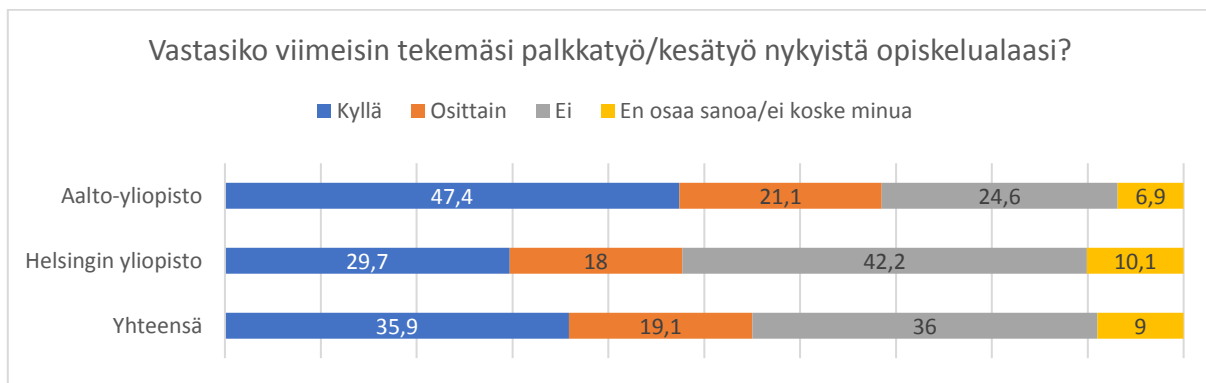
Kuvio 19. Opiskelijoiden työskentelyn ja opiskelun yhteensovittaminen (N=2064). ”En osaa sanoa” -vastaukset on poistettu analysistä.

Muista kuin ensimmäisen vuoden opiskelijoista 78 prosenttia on ollut palkkatöissä kesän 2018 tai joululoman 2017-2018 aikana (Kuvio 20).

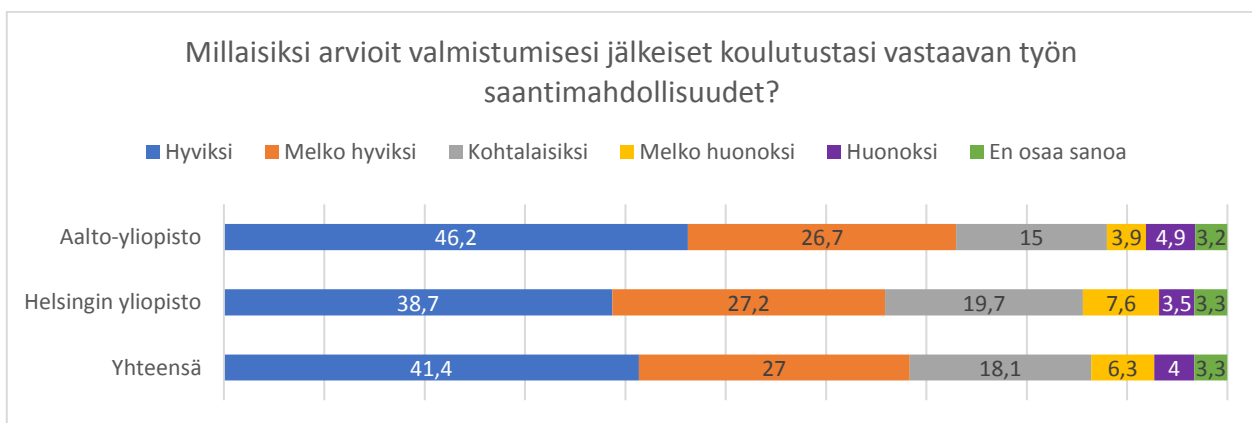
Kuvio 20. Opiskelijoiden palkkatöiden tekeminen kesän 2018 ja joululoman 2017-2018 aikana (N=1791). Fuksit on poistettu analyysistä.

Yli kolmanneksella (36 %) opiskelijoista edellinen palkkatyö on vastannut opiskelualaa ja 19 prosenttia on sitä mieltä, että työ vastasi osittain opiskelualaa. Kuitenkin yli kolmannes (36 %) on viimeksi tehnyt palkkatyötä, joka ei ole vastannut opiskelualaa. (Kuvio 21.)

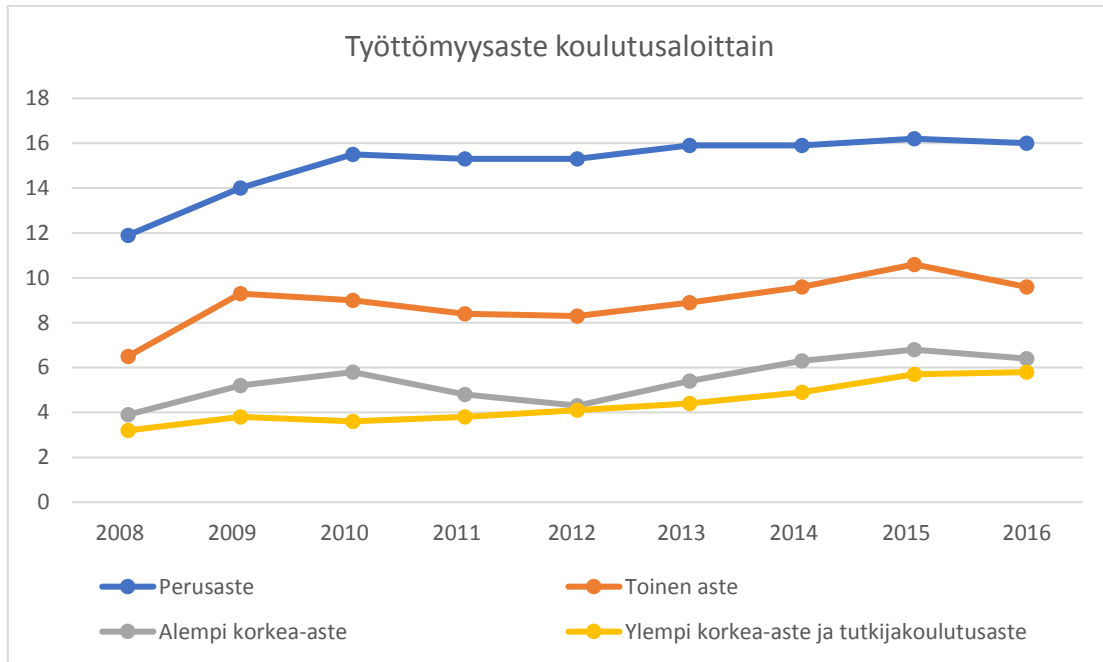
Kuvio 21. Vastasiko viimeisin tekemäsi palkkatyö/kesätyö nykyistä opiskelualaasi (N=2357)?

Opintojen jälkeiset työnsaantimahdollisuudet arvioidaan pääasiassa melko valoisiksi, sillä yli 40 prosenttia arvioi työnsaantimahdollisuutensa hyväksi ja 27 prosenttia melko hyväksi. Noin joka viidennes (18 %) arvioi työnsaantimahdollisuudet kohtalaisiksi. Melko huonoksi tai huonoksi arvioi vain 10 prosenttia opiskelijoista. (Kuvio 22.)

Kuvio 22. Opiskelijoiden arvioi koulutusta vastaavan työnsaantimahdollisuuksista (N=2354).

Tilastollisesti yliopisto-opiskelijat kuitenkin työllistyvät hyvin ja ylemmän korkea-asteen koulutus tarjoaa parhaimman mahdollisuuden työllistyä verrattuna muihin koulutusaloihin. Luonnollisesti eri aloilla työllistytään eri tavoilla, mutta keskimäärin ylemmän korkea-asteen suorittaneet henkilöt työllistyvät muita paremmin. Tilastokeskuksen tilastoista (Kuvio 23) nähdään, että myös korkeakoulutettujen työttömyysaste on kasvanut noin kolmesta (3) prosentista kuuteen (6) prosenttiin vuosien 2008 ja 2016 välillä. (SVT 2018.) Täytyy muistaa, että vuonna 2008 alkanut finanssikriisi johti poikkeuksellisen pitkään taantumaa, jolloin luonnollisesti työttömyysaste kasvaa. Suomi itseasiassa saavutti vuoden 2007 lopun bruttokansantuotteen huipputason vasta vuonna 2018. (Itkonen 2018.)

Kuvio 23. Työttömyysaste koulutusaloittain vuosina 2008-2016 (SVT 2018).

Pääkaupunkiseudun yliopisto-opiskelijoilla näyttäisi olevan realistinen käsitys työnsaantimahdollisuuksista, mutta sen lisäksi myös valmistumisen jälkeisestä palkkatasosta. Opiskelijat odottavat saavansa vuoden valmistumisensa jälkeen keskimäärin 3275 euroa ja mediaaniodotuspalkka on 3000 euroa. Aalto-yliopiston opiskelijoiden mediaaniodotuspalkka on 3500 euroa ja Helsingin yliopiston opiskelijoiden 3000 euroa. (Taulukko 1.) Tilastokeskuksen mukaan 20-24-vuotiaiden ylemmän korkeakouluasteen kokoaikaisten palkansaajien mediaaniansio oli vuonna 2017 noin 2900 euroa, 25-29-vuotiaiden 3200 euroa ja 30-34-vuotiaiden 3600 euroa (SVT 2018).

Taulukko 1. Opiskelijoiden odottama bruttokuukausipalkka vuosi valmistumisen jälkeen (N=2136).

Yliopisto	Keskiarvo	Mediaani	N*	Keskihajonta
Aalto-yliopisto	3473	3500	1142	1007
Helsingin yliopisto	3171	3000	994	1008
Yhteensä	3275	3000	2136	1018

Kuukausipalkat on rajattu 1000 ja 10000 euron välille. N* painottamaton havaintojen määrä.

5. Toimeentulo

Koulutus on investointi tulevaisuuteen, sillä yleisesti koulutus parantaa tulevaisuuden tulotasoa inhimillisen pääoman karttuessa (Cahuc & Zylberberg 2004, 60). Suomessa koulutuksen ja etenkin korkeakoulututkinnon on todettu nostavan henkilön palkkaa huomattavasti (Uusitalo & Hämäläinen 2003). Esimerkiksi Roope Uusitalo (1999) arvioi tutkimuksessaan koulutusvuoden tuotoksi Suomessa 11-13 prosenttia. Rasmus Reinikainen (2016) estimoii ylemmän korkeakoulututkinnon palkkapreemioksi (verrattuna perusasteeseen) 67-86 prosenttia riippuen käytetystä tilastovuodesta. Opiskeluaikana toimeentulo on kuitenkin usein niukkaa ja tässä osiossa tutustutaan pääkaupunkiseudun yliopisto-opiskelijoiden toimeentuloon.

5.1 Yleiskatsaus opiskelijoiden toimeentulotilanteeseen

Taulukossa 2 on esitetty eri tulonlähteiden keskimääräinen arvo, esimerkiksi opiskelijoiden itsearvioitu palkkatulojen nettomääräinen mediaani on 1267 euroa kuukaudessa. ”Käytettävissä olevat tulot” rivi kertoo lukijalle, kuinka paljon yhdellä opiskelijalla on keskimäärin käytettävissä rahaa kuukauden aikana. Huomataan, että opiskelijoiden tämänhetkinen taloudellinen tilanne näyttäisi olevan kohtalainen, sillä keskimäärin opiskelijat arvioivat saavansa noin 1500 euroa kuukaudessa. Henkilöt, joiden käytettävissä oleva rahatulo yhtä kulutusyksikköä kohti on alle 60 prosenttia Suomen mediaanitulosta, katsotaan olevan pienituloisia. Pienituloisuuden raja vuonna 2017 oli yhden hengen taloudessa asuvalle 1230 euroa kuukaudessa. Kahden hengen taloudessa pienituloisuusraja oli 1844 euroa kuukaudessa. (SVT 2017.)

Taloudellisesti usealla opiskelijalla on kuitenkin tiukkaa, sillä 50 prosentilla opiskelijoista on käytettävissä olevia tuloja alle 1267 euroa ja 25 prosentilla opiskelijoista on käytettävissä olevia tuloja alle 850 euroa. Ylimmällä 25 prosentilla opiskelijoista on käytettävissä olevia tuloja yli 1864 euroa. Lyhyesti sanottuna noin puolet opiskelijoista on pienituloisuusrajan alapuolella. Toisaalta tähän arvioon on suhtauduttava varauksella, koska analyysissä ei saada selville kotitalouksien käytettävissä olevia tuloja yhteensä vaan yhden opiskelijan käytettävissä olevia tuloja peilataan yhden kulutusyksikön pienituloisuusrajaan (1230 euroa). Erityisesti 25. persentiili herättää huolta, koska heillä on käytössään alle 850 euroa kuukautta kohden. Opiskelijoiden toimeentulossa on siis selvää ja suurtakin hajontaa, jos alimmalla 25 prosentilla on käytössään alle 850 euroa ja ylimmällä 25 prosentilla yli 1864 euroa kuukautta kohden.

Taulukko 2. Opiskelijoiden keskimääräiset nettotulot per kuukausi eri tulolähteistä.

	Keskiarvo	Mediaani	Keskihajonta	N*
Aalto-yliopisto				
Opintoraha	224	225	46	750
Asumistuki/asumislisä	288	275	123	699
Opintolaina	590	650	129	474
Palkkatulot	1485	1000	1386	730
Vanhempien/sukulaisten tuki	201	100	192	415
Puolison tuki	448	300	410	75
Toimeentulotuki	240	200	183	14
Muut sosiaaliturvaetuudet	267	145	256	52
Apuraha	636	465	591	43
Muut tulonlähteet	688	100	1916	203
<i>Käytettävissä olevat tulot</i>	1572	1278	1189	1210
<i>Käytettävissä olevat tulot ilman opintolainaa</i>	1387	1050	1213	1201
Helsingin yliopisto				
Opintoraha	229	225	41	688
Asumistuki/asumislisä	316	300	138	628
Opintolaina	583	650	140	433
Palkkatulot	1124	800	1083	621
Vanhempien/sukulaisten tuki	162	100	146	387
Puolison tuki	509	400	407	140
Toimeentulotuki	262	302	199	11
Muut sosiaaliturvaetuudet	309	259	211	104
Apuraha	336	100	516	18
Muut tulonlähteet	794	200	1441	130
<i>Käytettävissä olevat tulot</i>	1460	1250	1036	1063
<i>Käytettävissä olevat tulot ilman opintolainaa</i>	1258	1000	1050	1060
Yhteensä				
Opintoraha	227	225	43	1438
Asumistuki/asumislisä	307	300	134	1327
Opintolaina	585	650	136	907
Palkkatulot	1254	859	1213	1351
Vanhempien/sukulaisten tuki	175	100	164	802
Puolison tuki	494	400	408	215
Toimeentulotuki	251	200	189	25
Muut sosiaaliturvaetuudet	300	200	221	156
Apuraha	481	202	569	61
Muut tulonlähteet	751	200	1651	333
<i>Käytettävissä olevat tulot</i>	1499	1267	1093	2273
<i>Käytettävissä olevat tulot ilman opintolainaa</i>	1303	1000	1111	2261

Tulomuotojen lukemiin on tehty rajauksia, esimerkiksi opintoraha on rajattu faktaperusteisesti maksimissaan 325 euroon. Keskiluvut on laskettu henkilöiltä, joilla on ollut kyseistä tuloa eli 0 vastaukset on asetettu puuttuviksi arvoiksi ja ”käytettävissä olevat tulot” kohdissa analyysi on rajattu koskemaan opiskelijoita, joiden tulot ovat ≥ 100 ja ≤ 9000 .

Osa kuukausittaisesta tulosta on kuitenkin opintolainaa, joka pitää myös maksaa joskus takaisin. Opiskelijoiden keskimääräinen nettotulo per kuukausi ilman opintolainaa on 1303 euroa ja mediaani on 1000

euroa kuukaudessa. Opiskelijoiden käytettävissä oleva tulo on siis ilman opintolainaa *keskimäärin* 13 prosenttia pienempi kuin käytettävissä oleva tulo opintolainan kanssa. Käytettävissä oleva *mediaanitulo* on taas 21 prosenttia pienempi ilman opintolainaa kuin sen kanssa.

Viime lukuvuoden (2017) arvioidut bruttotulot ovat linjassa tämän lukuvuoden (2018) kanssa. Viime lukuvuoden kokonaisbruttotulo kuukautta kohden on keskimäärin 1543 euroa, joka on lähellä tämän lukuvuoden arvioituja käytettävissä olevia tuloja (1499 euroa). (Taulukko 3.)

Taulukko 3. Opiskelijoiden (pois lukien fuksit) viime lukuvuoden (2017) kaikki veronalaiset bruttotulot.

	Keskiarvo	Per kk	Keskihajonta	N*	Mediaani
Aalto-yliopisto	20944	1745	28611	899	13358
Helsingin yliopisto	17102	1425	18569	716	12000
Yhteensä	18514	1543	22846	1615	12000

Opiskelijoiden arvio edellisen lukuvuoden (2017) veronalaisista bruttotuloista. Analyysistä on poistettu 1. vuosikurssin opiskelijat sekä "0" -vastaukset ja poikkeavan suuret havainnot. N* painottamaton havaintojen määrä.

Vuonna 2009 tehtiin viimeksi toimeentuloseelvitys Helsingin yliopiston opiskelijoille, jolloin keskimääräiseksi nettokuukausituloksi saatiin 1019 euroa ja nettomediaanitulo oli 850 euroa (Lavikainen & Nokso-Koivisto 2009, 16). Ero on huima niin keskimääräisessä kuin mediaani tarkastelussakin. Nyt Aalto-yliopiston ja Helsingin yliopiston opiskelijoilla on käytettävissä olevia tuloja keskimäärin kuukautta kohden 480 euroa (47 % enemmän) ja nettomediaanituloja 417 euroa enemmän kuin vuonna 2009. Ero selittynee osittain opintotuki uudistuksilla eli yleiseen asumistukeen siirtymisellä ja opintolainan maksimimäärän nostamisella. Osittain ero voi johtua myös siitä, että kyselyyn on valikoitunut paremmin toimeentulevia opiskelijoita kuin vuonna 2009 tai vaihtelu voi olla myös muuten satunnaisuudesta johtuvaa. Kysymys on muotoiltu samalla tavalla vuoden 2018 kyselyssä kuin vuoden 2009 kyselyssä.

Nimellinen käytettävissä olevan tulojen kasvu ei tarkoita sitä, että opiskelijoilla olisi ostovoimaltaan samanarvoista rahaa keskimäärin jopa 480 euroa enemmän kuukaudessa. Pienituloisilla (esim. opiskelijoilla) kulutusmenot eivät jakaudu samalla tavalla kuin suurituloisilla, jolloin kuluttajahintaindeksin (inflaation) kasvu ei jakaudu tasapuolisesti kaikille ihmisille. Tätä ilmiötä kutsutaan inflaation eriytymiseksi. Olli Savelan (2018) tekemän tutkimuksen mukaan pienituloisilla¹ henkilöillä vuokramenot ovat jopa 35 prosenttia menoista, kun kuluttajahintaindeksissä vuokramenojen osuus on 7,6 prosenttia. Myös julkisen liikenteen osuus pienituloisten menoista on 4,3 prosenttiyksikköä suurempi kuin kuluttajahintaindeksin osuus. Keskimäärin 2000-luvulla kuluttajahintaindeksi on kohonnut 1,5 prosenttia, mutta pienituloisille hinnat ovat nousseet 1,9 prosenttia. Savelan laskelman mukaan vuodesta 2000 vuoteen 2017 pienituloisten hintaindeksi on 8,2 prosenttia suurempi kuin normaali kuluttajahintaindeksi. Tätä eroa selittää pääosin asuntojen vuokratason kasvu nopeammin kuin yleinen hintataso. (Savela 2018.) Tämä vaikuttanee etenkin pääkaupunkiseudun opiskelijoiden reaalitytöihin.

Huonoksi toimeentulonsa kokevista opiskelijoista puolet saa vähemmän kuin 1051 euroa kuussa ja puolet tätä enemmän. Mediaanikuukausitulot nousevat 1051 eurosta 1550 euroon, kun edetään huonosta toimeentulokokemuksesta hyvään. Käytettävissä olevat mediaanitulot kasvavat suoraviivaisesti toimeentulokokemuksen parantumisen myötä. (Taulukko 4.)

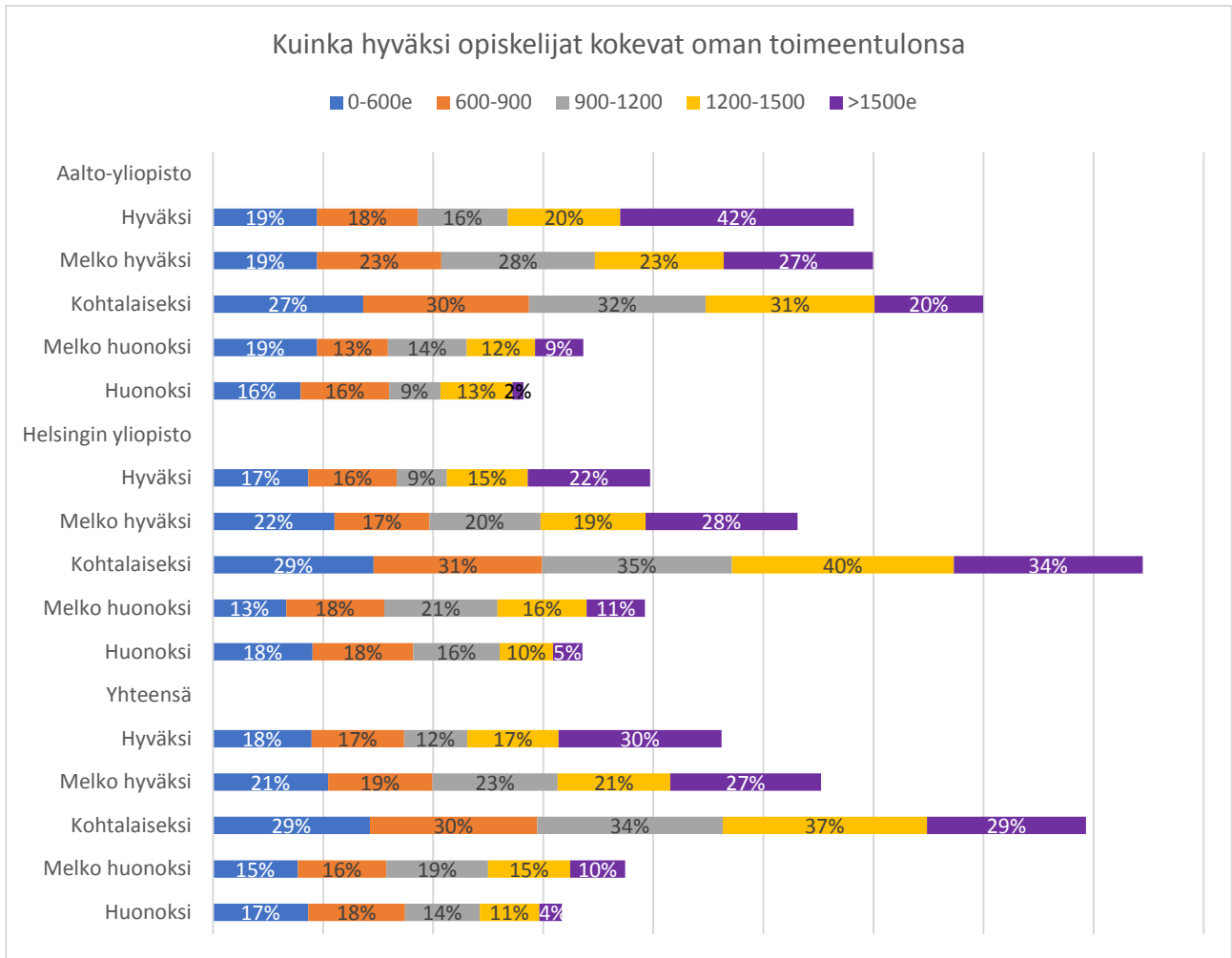
¹ Tässä yhteydessä pienituloinen tarkoittaa köyhyysrajan lähellä elävää henkilöä. Savelan tutkimuksessa käytettiin kohtuullisen elämän viitebudjettia ja nämä kohtuubudjetilla sinnittelevät henkilöt elävät lähellä köyhyysrajaa (raja yksin asuvalla on alle 1188e/kk). Kohtuullinen elämä tarkoittaa minimikulutustasoa, jolla ihminen pärjää Suomessa sekä saa välttämättömät tavarat ja palvelut.

Taulukko 4. Opiskelijoiden kokemus omasta toimeentulostaan ja mediaanitulot (N=2276).

		Mediaanitulot/kk	N*
Hyvä toimeentulo	AY	1800	312
	HY	1420	183
	Yhteensä	1550	495
Melko hyvä	AY	1332	342
	HY	1378	280
	Yhteensä	1350	622
Kohtalainen	AY	1190	338
	HY	1278	367
	Yhteensä	1250	705
Melko huono	AY	1046	134
	HY	1180	136
	Yhteensä	1170	270
Huono toimeentulo	AY	941	85
	HY	1060	99
	Yhteensä	1051	184

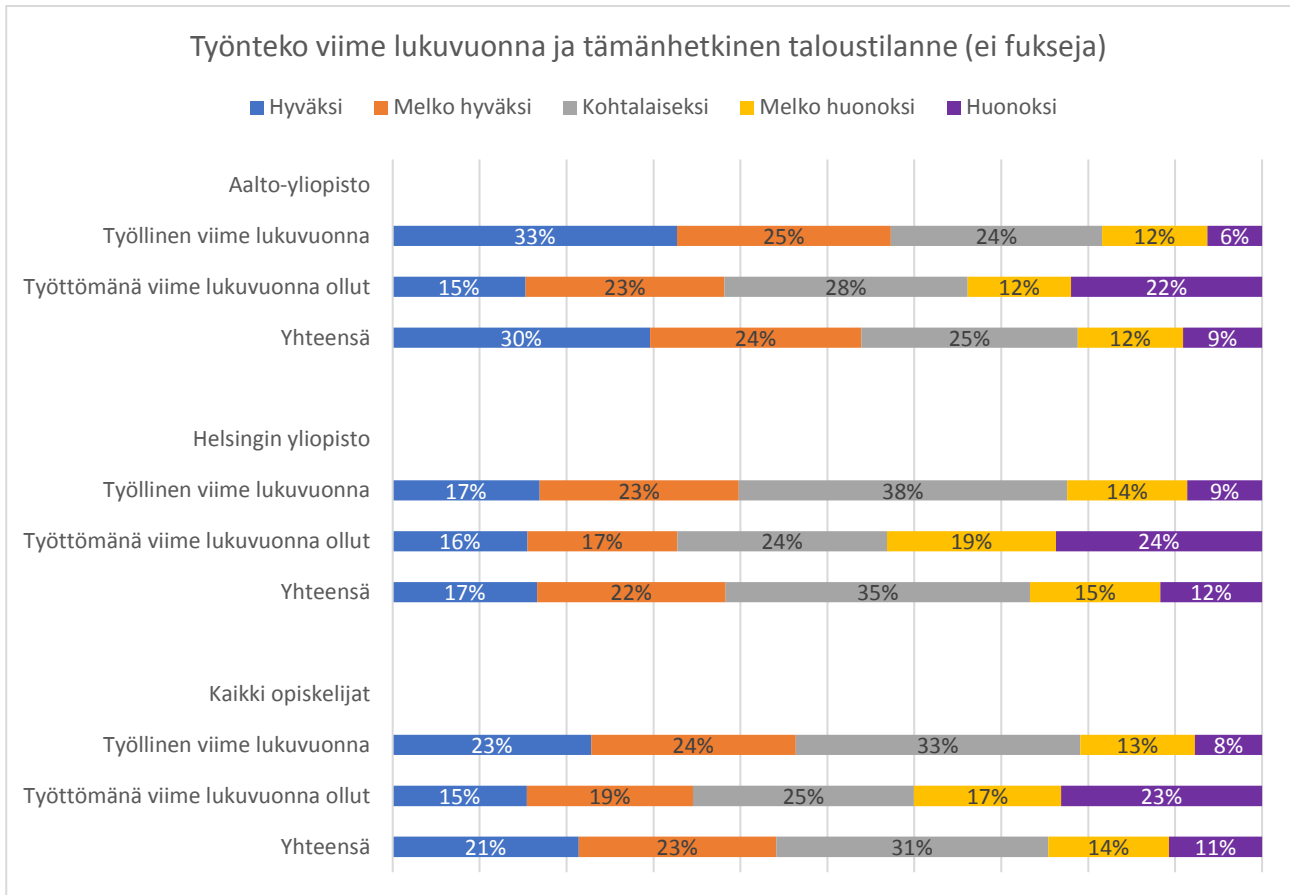
Mediaanitulo on ilmoitettu opiskelijan käytettävissä olevan tulon (netto) perusteella kuukautta kohden.

Pääkaupunkiseudun yliopisto-opiskelijat jaettiin viiteen (5) tuloluokkaan seuraavasti: 16 prosentilla on käytössä 0-600 euroa kuukaudessa, 12 prosentilla 600-900 euroa, 19 prosentilla 900-1200 euroa, 18 prosentilla 1200-1500 euroa ja yli 1500 euroa on käytössä 35 prosentilla opiskelijoista. Kuvioista huomataan, että huonoksi tai melko huonoksi toimeentulonsa kokevien opiskelijoiden suhteellinen osuus on lähes sama (noin joka kolmannes) 0-600, 600-900 ja 900-1200 euroa tuloja kuukaudessa ryhmissä. 1200-1500 euroa kuukaudessa ryhmässä enää joka neljäs (26 %) tuntee toimeentulonsa olevan huono tai melko huono ja yli 1500 euroa kuukaudessa ryhmässä enää vain 14 prosenttia. Näyttäisi siis siltä, että toimeentulokokemuserot alkavat muuttumaan noin 1500 euron jälkeen huomattavasti positiivisemmaksi. (Kuvio 24.)

Kuvio 24. Toimeentulo tuloluokan perusteella (N=2276). Ryhmien väliset erot ovat tilastollisesti merkitseviä niin yliopistojen sisällä kuin yhteensä ($p < 0,001$).

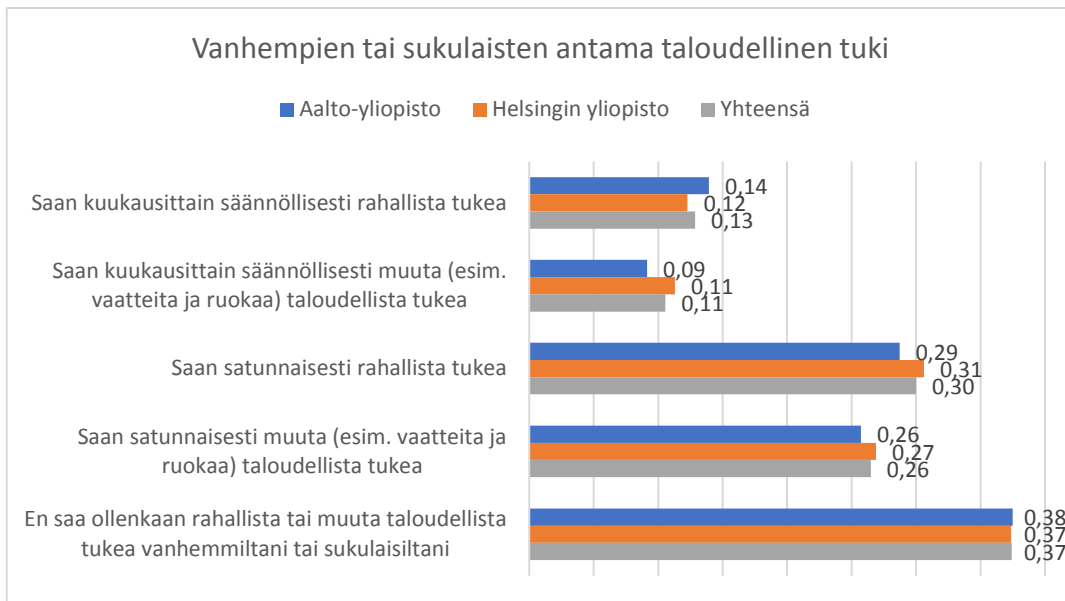
Edellisvuoden työnteko vaikuttaa opiskelijoilla tämänhetkiseen toimeentulotilanteeseen, koska työttömänä olleet kokevat toimeentulonsa huonommaksi kuin ne, jotka olivat töissä viime lukuvuonna. Viime lukuvuonna työllisistä opiskelijoista 47 prosenttia kokee taloustilanteensa melko hyväksi tai hyväksi, kun työttöminä olleiden vastaava osuus on 34 prosenttia. Viime lukuvuonna työllisistä opiskelijoista taloustilanteensa melko huonoksi tai huonoksi kokee 21 prosenttia ja työttöminä olleiden vastaava osuus on 40 prosenttia. Työnteko lukuvuoden aikana näyttäisi olevan tärkeä tekijä subjektiivisen toimeentulokokemuksen parantamiseksi. (Kuvio 25.)

Kuvio 25. Opiskelijoiden toimeentulo ja työnteko edellisenä lukuvuotena (N=1775). Analyysissä ei ole mukana 1. vuoden opiskelijoita. Mann-Whitney U-testin perusteella työllisten ja työttömänä olleiden toimeentulokokemuksessa on tilastollisesti merkitsevä ero ($p < 0,001$).

5.2 Vanhempien tuki ja toimeentulon ongelmakohtat

Suurinta osaa opiskelijoista vanhemmat ja sukulaiset auttavat taloudellisesti joko säännöllisesti tai satunnaisesti. Kuvio 26 nähdään, että 37 prosenttia ei saa mitään rahallista tai muuta taloudellista tukea vanhemmilta tai sukulaisilta. Säännöllistä rahallista tukea saa 13 prosenttia ja säännöllistä muuta taloudellista tukea, esimerkiksi ruokaa ja vaatteita, saa 11 prosenttia. Satunnaista rahallista tukea saa 30 prosenttia ja muuta taloudellista tukea saa satunnaisesti 26 prosenttia opiskelijoista. (Kuvio 26.)

Kuvio 26. Vanhempien antama taloudellinen tuki opiskelijoille. Vastausvaihtoehtoja on voinut valita useita ja lomaketeknisistä syistä vastaukset on suhteutettu kaikkiin kyselyyn vastanneisiin.

Säännöllistä rahallista tukea saadaan kuukaudessa tyypillisesti 100 euroa. Keskimääräinen säännöllinen tuki on 222 euroa. Rahamääräisen säännöllisen tuen vastausjakaumasta huomataan, että pieni osa opiskelijoita näyttäisi saavan yli 1000 euroa kuukaudessa rahallista tukea, mikä kasvattaa keskiarvoa. Satunnaista tukea lukuvuodessa saadaan tyypillisesti 500 euroa lukuvuodessa. Keskimääräinen satunnainen tuki lukuvuodessa on 872 euroa. Tästäkin vastausjakaumasta huomataan, että osa opiskelijoista näyttäisi saavan reilusti enemmän taloudellista tukea vanhemmilta ja/tai sukulaisilta verrattuna tyypilliseen opiskelijaan. (Taulukko 5.)

Taulukko 5. Vanhemmilta ja sukulaisilta saatu säännöllinen ja satunnainen tuki keskimäärin.

	Säännöllinen tuki/kuukausi		Satunnainen tuki/lukuvuosi	
	Keskiarvo (kh.)	Mediaani	Keskiarvo (kh.)	Mediaani
AY	263 (379)	100	892 (1516)	500
HY	199 (289)	100	861 (1281)	500
Yhteensä	222 (326)	100	872 (1366)	500

Analyysistä on poistettu ”0” -vastaukset ja poikkeavan suuria havaintoja.

Aalto-yliopiston opiskelijoista 42 prosenttia on täysin riippumaton vanhempien tai sukulaisten taloudellisesta tuesta ja 11 prosenttia on täysin riippuvaisia. 38 prosenttia on jonkin verran riippuvainen ja 9 prosenttia ei osaa sanoa. Helsingin yliopiston opiskelijoista 7,6 prosenttia on täysin riippuvaisia, 43 prosenttia jonkin verran riippuvaisia ja 41 prosenttia on täysin riippumattomia vanhemmilta tai sukulaisilta saadusta taloudellisesta tuesta. Loput 9 prosenttia ei osannut sanoa. Kysymystä kysyttiin niiltä, jotka olivat saaneet taloudellista tukea vanhemmilta tai sukulaisiltaan.

Taulukossa 6 on esitetty taloudellisen tuen mediaanit sen mukaan, kuinka riippuvainen on taloudellisesta tuesta. Täysin riippuvaiset saavat tyypillisesti säännöllistä tukea kuukaudessa 350 euroa ja satunnaista tukea lukuvuodessa 800 euroa. Jonkin verran riippuvaiset saavat säännöllistä tukea 120 euroa kuukaudessa ja satunnaista 500 euroa lukuvuodessa. Täysin riippumattomat saavat säännöllistä tukea 50 euroa kuukaudessa ja 300 euroa lukuvuodessa. Vuonna 2009 (Lavikainen & Nokso-Koivisto 2009) täysin tuesta riippuvaisten Helsingin yliopiston opiskelijoiden säännöllisen tuen mediaani oli 600 euroa ja satunnaisen tuen mediaani 725 euroa. Näiden tulosten valossa näyttäisi siltä, että täysin riippuvaisten säännöllisen tuen osuus on vähentynyt vuodesta 2009 mediaanitasolla 300 euroa. Kuitenkin täysin riippuvaisten keskilukuihin tulee suhtautua varauksella yliopistokohtaisessa tarkastelussa, koska havaintoja Aalto-yliopistosta on 61

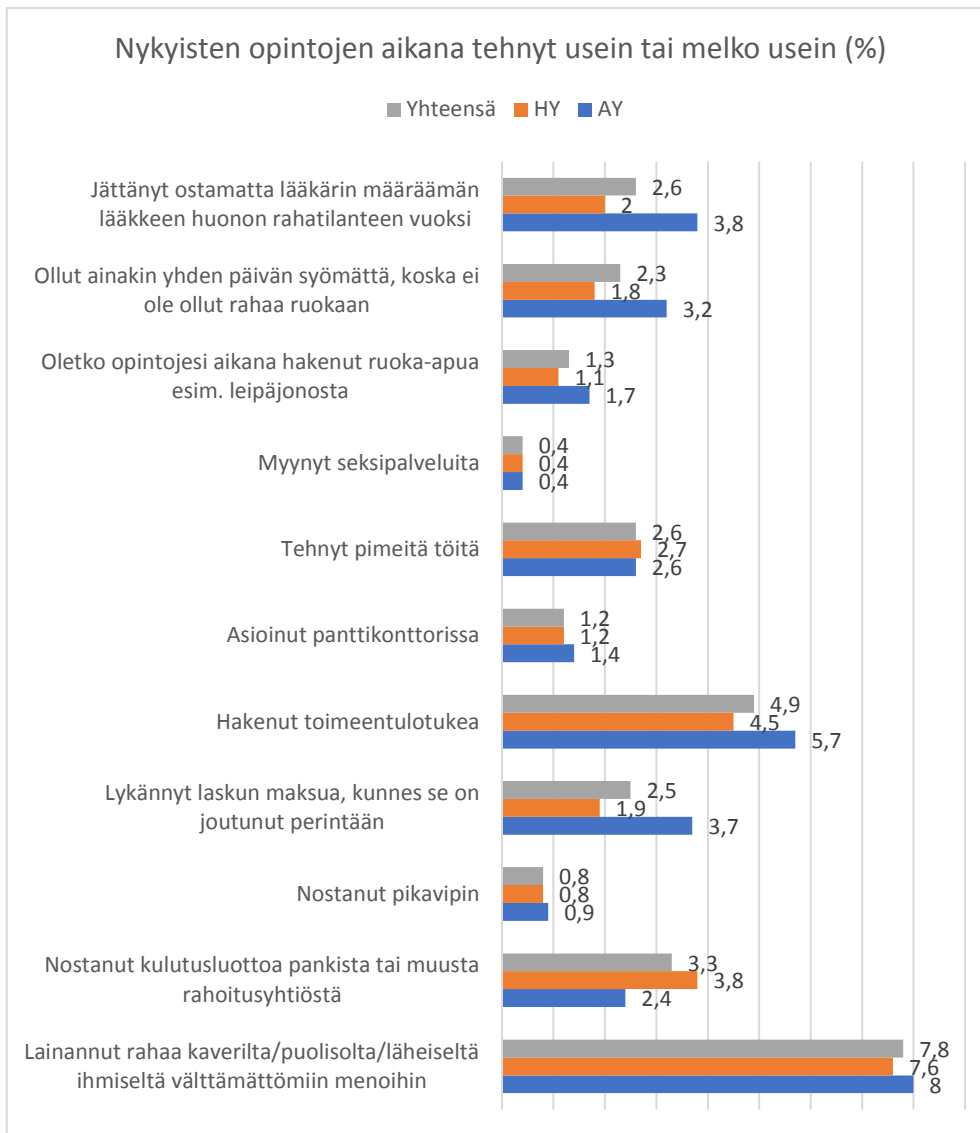
(säännöllinen tuki) ja 59 (satunnainen tuki). Helsingin yliopiston vastaavat havaintomäärät ovat 46 (säännöllinen tuki) ja 48 (satunnainen tuki). Ero vuoteen 2009 voi siis johtua puhtaasti sattumasta tai mittausvirheestä.

Taulukko 6. Vanhemmilta tai sukulaisilta saatavan taloudellisen tuen mediaani sen mukaan kuinka riippuvainen on tuesta

	AY		HY		Yhteensä	
	Säännöllinen tuki €/kk	Satunnainen tuki €/lukuvuosi	Säännöllinen tuki €/kk	Satunnainen tuki €/lukuvuosi	Säännöllinen tuki €/kk	Satunnainen tuki €/lukuvuosi
Täysin riippuvainen	500	1383	300	700	350	800
Jonkin verran riippuvainen	166	500	100	559	120	500
Täysin riippumaton	50	300	50	300	50	300

Analyysistä on poistettu "0" -vastaukset ja poikkeavan suuria havaintoja.

Opiskelijoilta kysyttiin patteristo erilaisia toimeentuloon liittyviä kysymyksiä. Kuviossa 27 on esitetty usein tai melko usein vastausvaihtoehdon osuudet yliopistoittain ja yhteensä. Esimerkiksi 3 prosenttia on jättänyt usein tai melko usein lääkärin määräämän lääkkeen ostamatta. 2 prosenttia on ollut usein tai melko usein ainakin yhden päivän syömättä, koska ei ole ollut rahaa. Lisäksi 5 prosenttia on hakenut toimeentulotukea usein tai melko usein. Vain alle prosentti nostaa pikavippejä usein tai melko usein. Kulutusluottoa on nostanut 3 prosenttia opiskelijoista usein tai melko usein. Tulosten perusteella opiskelijoiden keskuudessa ei näyttäisi olevan suuria toimeentuloon liittyviä ongelmia näiden väittämien osalta. Väittämiä voidaan peilata Helsingin yliopiston osalta vuoteen 2009 (Lavikainen & Nokso-koivisto) ja huomata, että mitään huomattavia muutoksia ei ole tapahtunut.

Kuvio 27. Oletko nykyisten opintojesi aikana (N=2342-2360)? Usein tai melko usein vastausosuus.

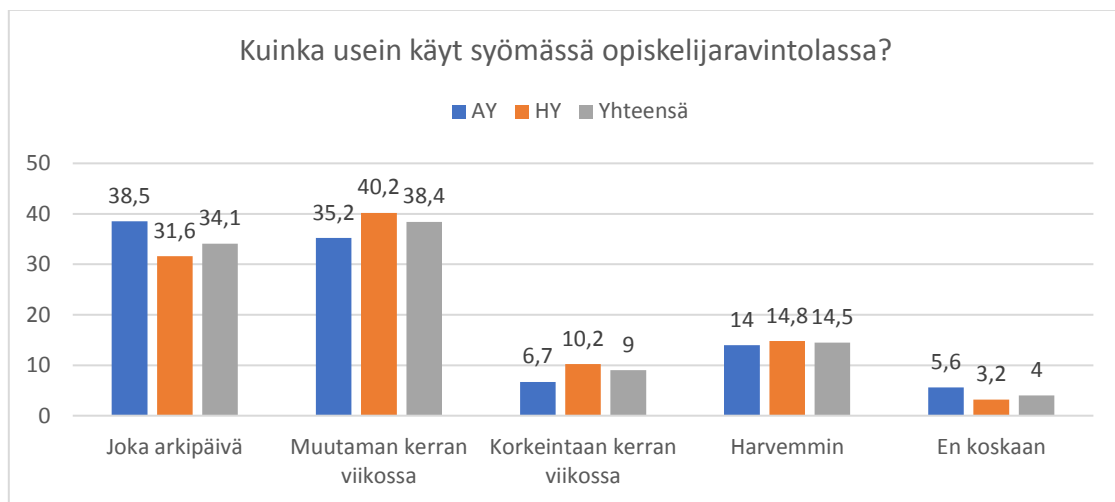
Sairauden yhteys toimeentulotilanteen kokemukseen on tulosten perusteella melko selkeä. Ne opiskelijat, joilla on jokin opiskelua vaikeuttava ominaisuus, kokevat selkeästi vähemmän hyvää tai melko hyvää toimeentulotilannetta. Vain 10 prosenttia niistä, joilla on opiskelua vaikeuttava vamma, tuntee toimeentulonsa hyväksi, ja 12 prosenttia melko hyväksi. Opiskelijoilla, joilla ei ole jotain opiskelua vaikeuttavaa ominaisuutta tai sairautta, vastaavat osuudet ovat 22 (hyvä) ja 25 (melko hyvä) prosenttia. (Taulukko 7.) Tämä havainto on linjassa vuoden 2009 toimeentuloseelvityksen kanssa, jossa huomattiin myös opintoja vaikeuttavan ominaisuuden negatiivinen yhteys toimeentulotilanteen kokemukseen (Lavikainen & Nokso-Koivisto 2009). Yliopistojen olisi tarpeellista kiinnittää huomiota tähän havaintoon, koska huono toimeentulotilanne voi johtaa opintojen keskeyttämiseen tai lykkäytymiseen, jos rahat eivät riitä opiskelujen rahoittamiseen.

Taulukko 7. Sairauden yhteys toimeentulotilanteen kokemukseen (N=2317).

Opiskelua vaikeuttava ominaisuus (esim. lukihäiriö), sairaus tai vamma?		
Kokemus taloudellisesta tilanteesta:	Kyllä	Ei
Hyvä	10 %	22 %
Melko hyvä	12 %	25 %
Kohtalainen	31 %	32 %
Melko huono	24 %	13 %
Huono	23 %	8 %
N* (100%)	315	2002

N* painottamaton havaintojen määrä. Mann-Whitney -testin perusteella ryhmien väliset erot ovat tilastollisesti merkitsevät ($p < 0,001$).

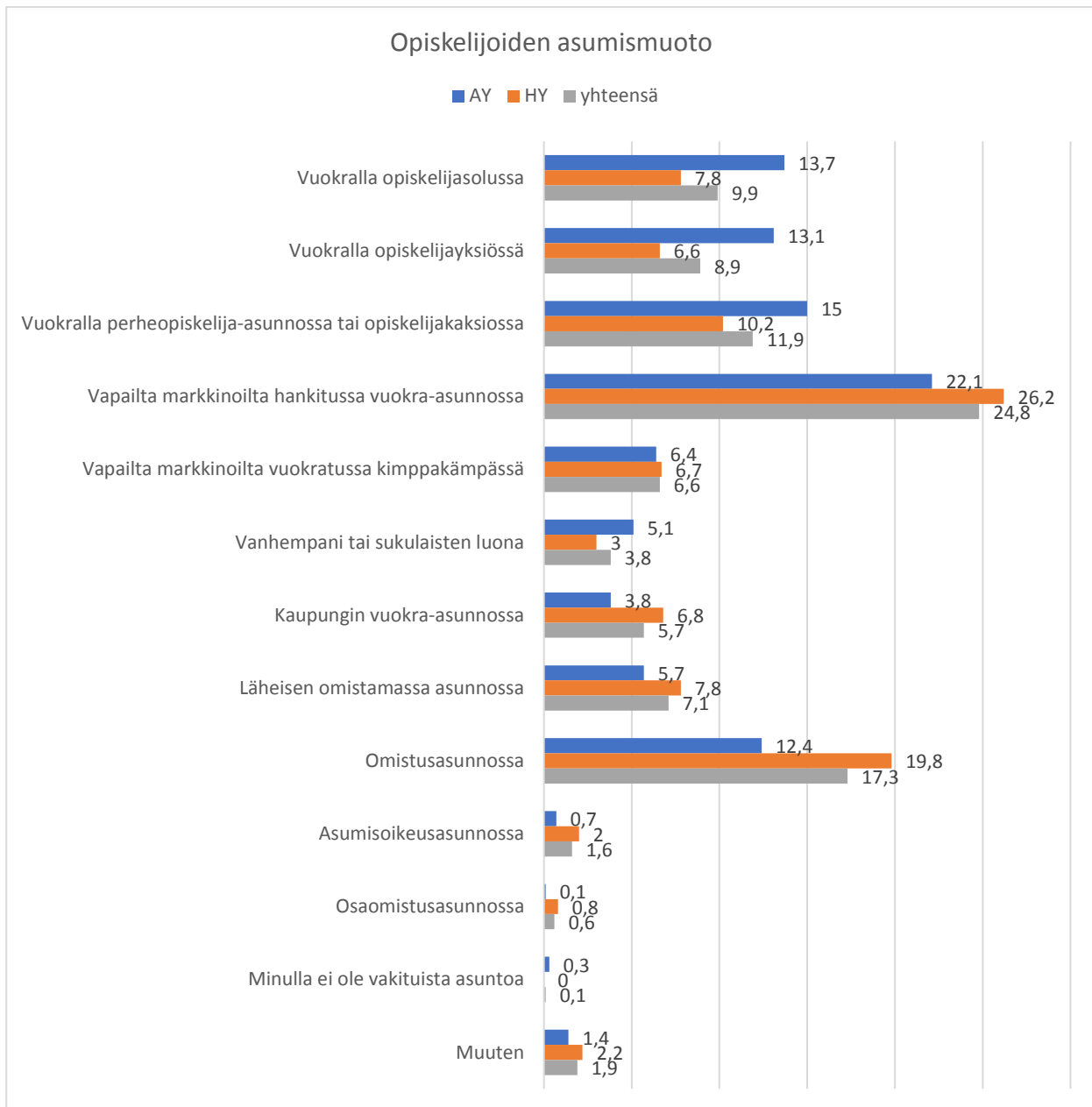
Opiskelijaravintolassa syöminen näyttäisi olevan hyvin suosittua, sillä reilu enemmistö (73 %) opiskelijoista käy syömässä opiskelijaravintolassa vähintään muutaman kerran viikossa. Opiskelijoista 9 prosenttia käy korkeintaan kerran viikossa ja noin 15 prosenttia käy harvemmin kuin korkeintaan kerran viikossa syömässä. 4 prosenttia ei käy koskaan syömässä opiskelijaravintolassa. (Kuvio 28.)

Kuvio 28. Kuinka usein opiskelijat käyvät syömässä opiskelijaravintolassa (N=2360)?

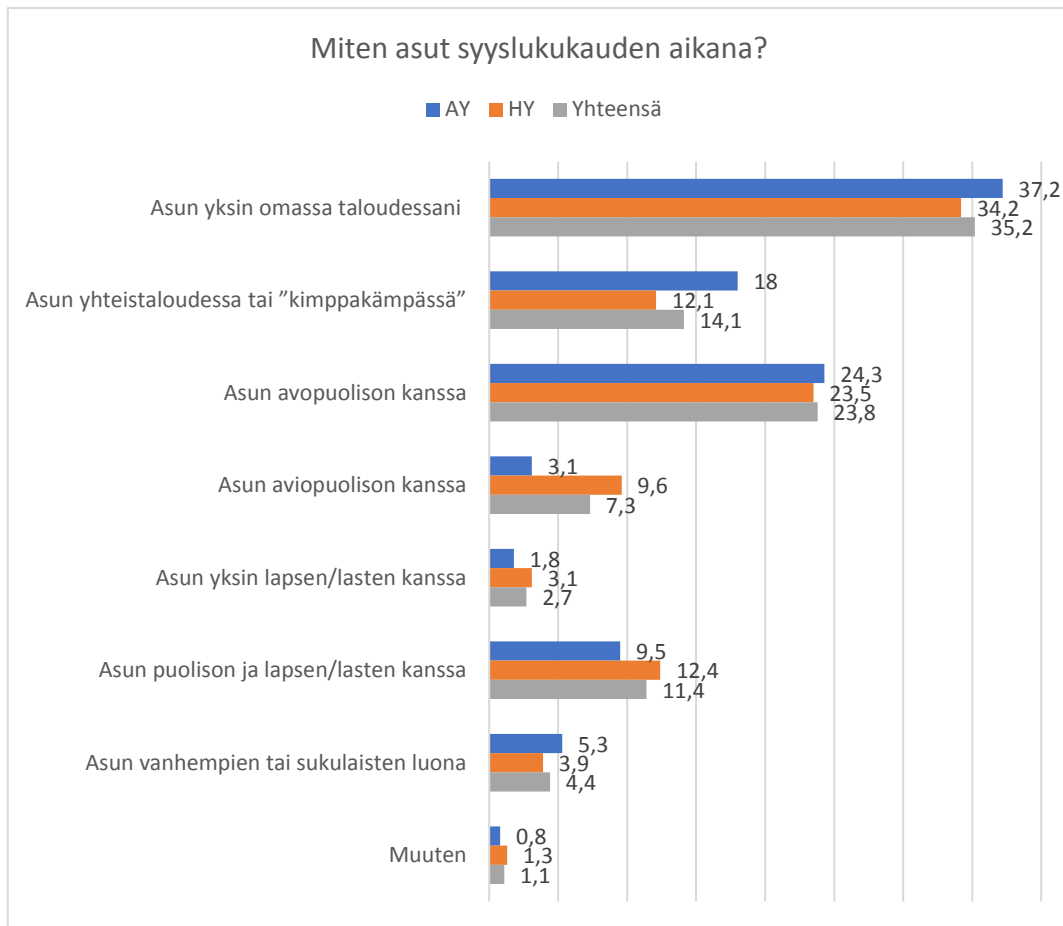
6. Asuminen

Pääkaupunkiseudun yliopisto-opiskelijoista kolmannes (31 %) asuu jonkinlaisessa opiskelija-asunnossa. Opiskelija-asunnoissa asuvat pääasiassa 20-29-vuotiaat opiskelijat. Vapailta markkinoilta vuokratuissa asunnossa asuu joka neljäs (25 %) opiskelija. Omistusasunto on 17 prosentilla vastaajista, mutta 70 prosenttia omistusasunnossa asuvista on 35-vuotiaita tai vanhempia opiskelijoita. (Kuvio 29.)

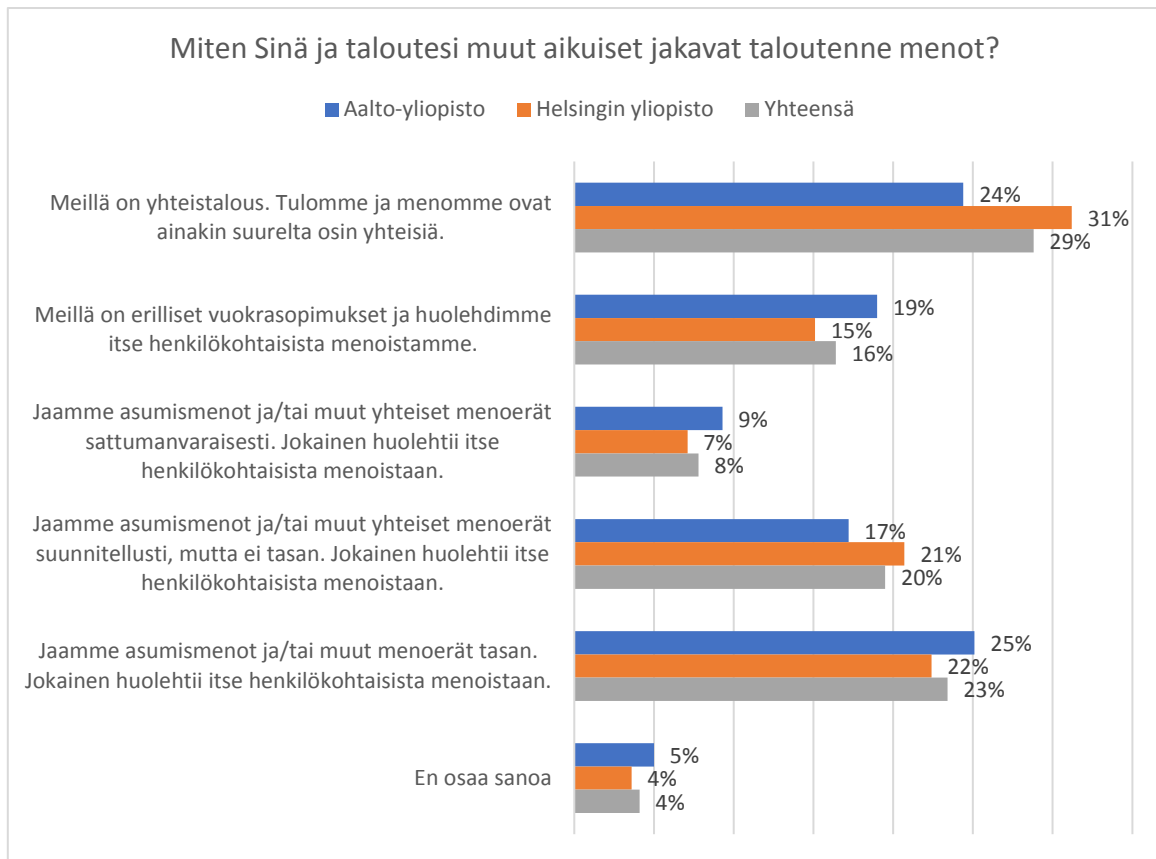
Kuvio 29. Opiskelijoiden asumismuoto syyslukukauden 2018 aikana (N=2363).

Yli kolmannes (35 %) opiskelijoista asuu yksin omassa taloudessaan, neljännes (24 %) asuu avopuolison kanssa ja 14 prosenttia asuu yhteistaloudessa tai kimppekämpässä. Lasten kanssa yksin tai parisuhteessa asuu yhteensä 14 prosenttia vastaajista. Avioituneita tai rekisteröidyssä parisuhteessa eläviä opiskelijoita on 7 prosenttia. (Kuvio 30.)

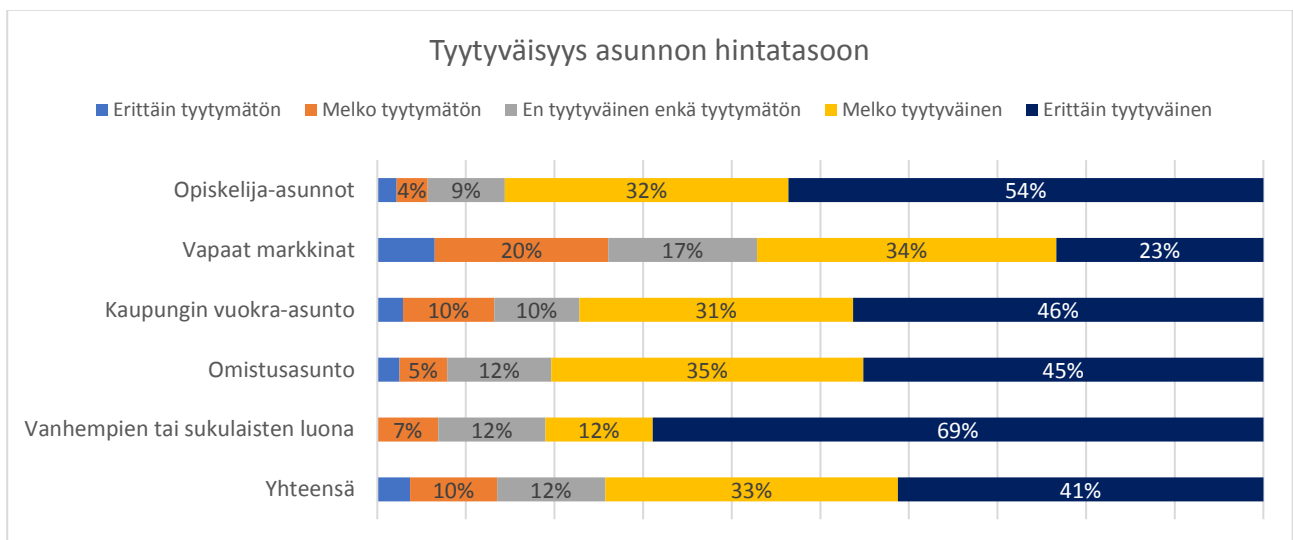
Kuvio 30. Miten asut syyslukukauden aikana (N=2355)?

Niiltä opiskelijoilta, jotka vastasivat asuvansa jonkun muun aikuisen kanssa, kysyttiin millä tavoin talouden menot jaetaan. Jonkun muun aikuisen tai muiden aikuisten kanssa asuvat opiskelijat elävät useimmin yhteistaloudessa ja tulot sekä menot ovat suurelta osin yhteisiä (29 %). Opiskelijoista 23 prosenttia jakaa asumismenot tasan ja jokainen huolehtii henkilökohtaisista menoistaan. Joka viides (20 %) jakaa asumismenot suunnitellusti, muttei tasan ja jokainen huolehtii henkilökohtaisista menoistaan. (Kuvio 31.)

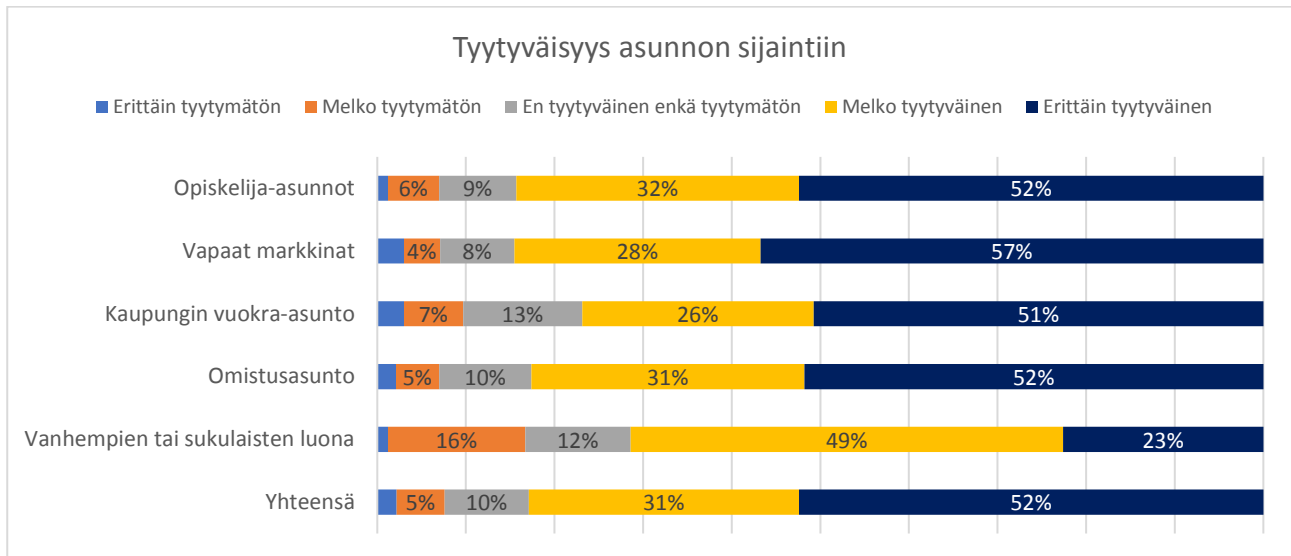
Kuvio 31. Miten muiden aikuisten kanssa asuvat opiskelijat jakavat menonsa (N=1444)?

Pääkaupunkiseudun yliopisto-opiskelijat ovat tyytymättömämpiä vapaalta markkinoilta hankittujen vuokra-asuntojen asumiskustannuksiin kuin muiden asumismuotojen kustannuksiin ($p < 0,001$). Tämä ei sinällään ole yllättävää, koska tunnetusti vapaalta markkinoilta vuokratut asunnot ovat vuokratasoltaan yleisesti kalliimpia kuin opiskelija-asunnot. (Kuvio 32a.) Erityisesti pääkaupunkiseudun vuokrataso on korkea verrattuna muuhun Suomeen. Pääkaupunkiseudun neliöhinta oli vuoden 2018 3. neljänneksellä 16,2 euroa ja muualla Suomessa neliöhinta oli 11,6 euroa. (SVT 2018.)

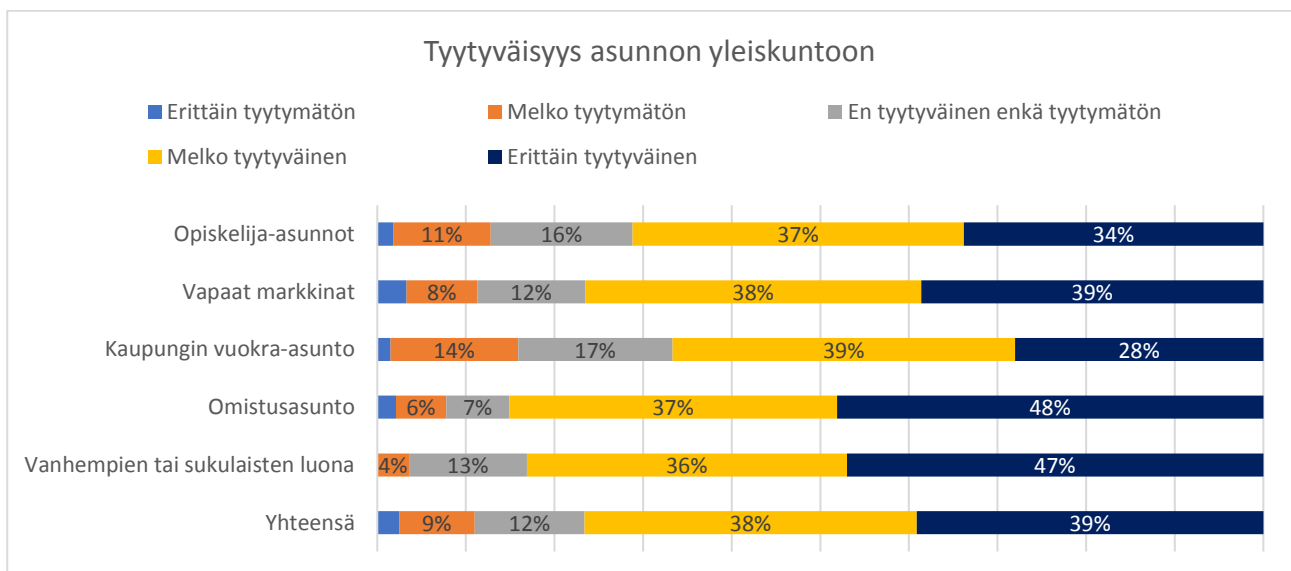
Kuvio 32a. Tyytyväisyys asunnon hintaan asumismuodon perusteella. ”Omistusasunto” sisältää myös Asumisoikeus-, osaomistusasumisen ja läheisen omistamassa asunnossa asumisen.

Tyytyväisyydessä asunnon sijaintiin ei ole suuria eroja asumismuotojen välillä. Kuitenkin vanhempien tai sukulaisten luona asuvat opiskelijat ovat tyytymättömämpiä asunnon sijaintiin kuin muut (vähintään $p < 0,01$). Vanhempien tai sukulaisten asunnon sijaintiin harvoin pystyy vaikuttamaan, jolloin ei pääse valitsemaan asuntoaan mieluisalta paikalta, esimerkiksi läheltä opiskelupaikkaa. (Kuvio 32b.)

Kuvio 32b. Tyytyväisyys asunnon sijaintiin asumismuodon perusteella. "Omistusasunto" sisältää myös Asumisoikeus-, osaomistusasumisen ja läheisen omistamassa asunnossa asumisen.

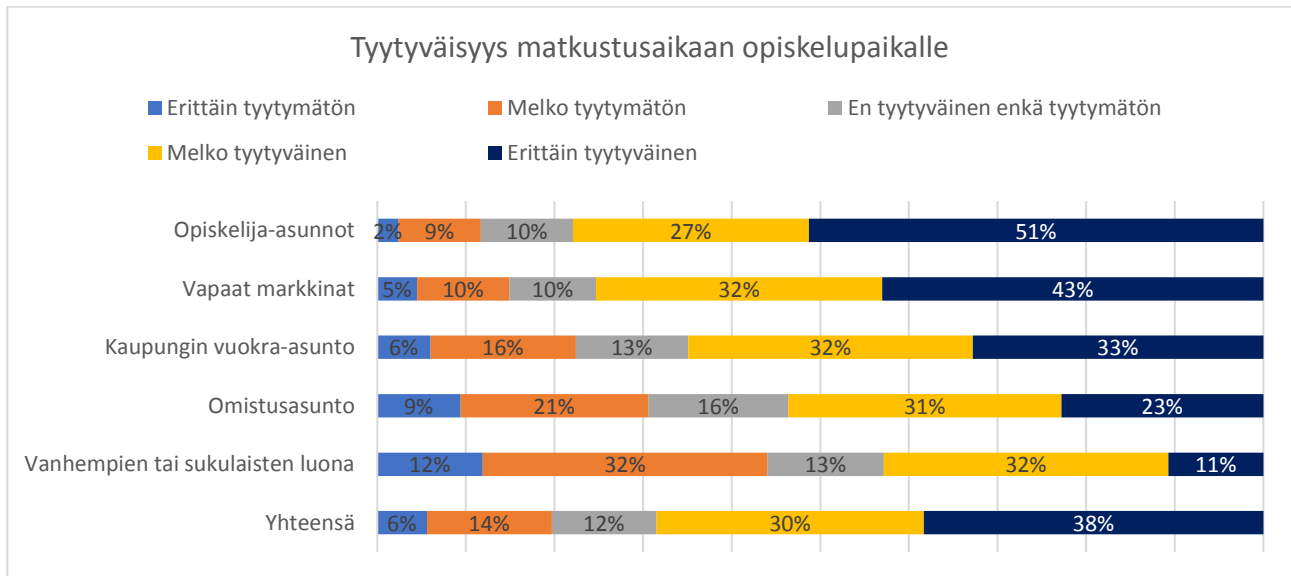
Arvioitaessa asunnon yleiskuntoa opiskelijat ovat tyytymättömämpiä kaupungin vuokra-asuntoihin kuin vapailta markkinoilta hankittuihin asuntoihin tai vanhempien asuntoon tai omistusasuntoon (vähintään $p < 0,05$). Omistusasunnossa, asumisoikeusasunnossa, osaomistusasunnossa tai läheisen omistamassa asunnossa asuvat opiskelijat ovat tyytyväisempiä asunnon yleiskuntoon kuin kaupungin vuokra-asunnossa, opiskelija-asunnossa tai vapaiden markkinoiden asunnossa asuvat opiskelijat (vähintään $p < 0,01$). Lyhyesti sanottuna omistusasunnossa asuvat ovat tyytyväisimpiä ja kaupungin vuokra-asunnossa vähiten tyytyväisiä asunnon yleiskuntoon. (Kuvio 32c.)

Kuvio 32c. Tyytyväisyys asunnon yleiskuntoon asuinmuodon perusteella. "Omistusasunto" sisältää myös Asumisoikeus-, osaomistusasumisen ja läheisen omistamassa asunnossa asumisen.

Vanhempien tai sukulaisten luona asuvat ovat vähiten tyytyväisiä matkustusaikaan opiskelupaikalle. Toiseksi matalin tyytyväisyys on omistusasunnossa asuvilla opiskelijoilla. Opiskelija-asunnossa asuvat ovat

tyytyväisimpiä matkustusaikaan (vähintään $p < 0,05$). Vanhempien luona asuvat opiskelijat ovat keskimäärin tyytymättömyyden sijaintiin ja matkustusaikaan opiskelupaikalle, mutta kuten aikaisemmin huomattiin, he asuvat ilmaiseksi tai maksavat pieniä summia korvausta asumisestaan verrattuna muualla asuviin. (Kuvio 32d.)

Kuvio 32d. Tyytyväisyys matkustusaikaan asunnolta opiskelupaikalle asumismuodon perusteella. ”Omistusasunto” sisältää myös Asumisoikeus-, osaomistusasumisen ja läheisen omistamassa asunnossa asumisen.

Opiskelijoilta kysyttiin heidän asumiskustannuksiaan kuukautta kohden. Kyselyssä kysyttiin erikseen vuokran tai yhtiövastikkeen määrää, asuntolainan korkoa, sähkön tai kaasun kustannuksia ja vesimaksua kuukautta kohden, mitkä yhdistettiin henkilön kokonaisasumiskustannuksiksi. Äskeisessä kuviossa todettiin, että vapailta markkinoilta hankituissa asunnoissa asuvat opiskelijat ovat tyytymättömyyden sijaintiin ja matkustusaikaan opiskelupaikalle, mutta kuten aikaisemmin huomattiin, he asuvat ilmaiseksi tai maksavat pieniä summia korvausta asumisestaan verrattuna muualla asuviin. (Kuvio 32d.)

Opiskelijoilta kysyttiin heidän asumiskustannuksiaan kuukautta kohden. Kyselyssä kysyttiin erikseen vuokran tai yhtiövastikkeen määrää, asuntolainan korkoa, sähkön tai kaasun kustannuksia ja vesimaksua kuukautta kohden, mitkä yhdistettiin henkilön kokonaisasumiskustannuksiksi. Äskeisessä kuviossa todettiin, että vapailta markkinoilta hankituissa asunnoissa asuvat opiskelijat ovat tyytymättömyyden sijaintiin ja matkustusaikaan opiskelupaikalle, mutta kuten aikaisemmin huomattiin, he asuvat ilmaiseksi tai maksavat pieniä summia korvausta asumisestaan verrattuna muualla asuviin. (Kuvio 32d.)

Vapailta markkinoilta hankituissa asunnoissa asuvat opiskelijat ovat tyytymättömyyden sijaintiin ja matkustusaikaan opiskelupaikalle, mutta kuten aikaisemmin huomattiin, he asuvat ilmaiseksi tai maksavat pieniä summia korvausta asumisestaan verrattuna muualla asuviin. (Kuvio 32d.)

Vapailta markkinoilta hankituissa asunnoissa asuvat opiskelijat ovat tyytymättömyyden sijaintiin ja matkustusaikaan opiskelupaikalle, mutta kuten aikaisemmin huomattiin, he asuvat ilmaiseksi tai maksavat pieniä summia korvausta asumisestaan verrattuna muualla asuviin. (Kuvio 32d.)

Vapailta markkinoilta hankituissa asunnoissa asuvat opiskelijat ovat tyytymättömyyden sijaintiin ja matkustusaikaan opiskelupaikalle, mutta kuten aikaisemmin huomattiin, he asuvat ilmaiseksi tai maksavat pieniä summia korvausta asumisestaan verrattuna muualla asuviin. (Kuvio 32d.)

Vapailta markkinoilta hankituissa asunnoissa asuvat opiskelijat ovat tyytymättömyyden sijaintiin ja matkustusaikaan opiskelupaikalle, mutta kuten aikaisemmin huomattiin, he asuvat ilmaiseksi tai maksavat pieniä summia korvausta asumisestaan verrattuna muualla asuviin. (Kuvio 32d.)

Yleisesti omistusasumisesta on tullut halvempaa 2010-luvulla verrattuna vuokra-asumiseen, koska asuntojen hintakehitys on ollut maltillisempaa kuin vuokrien, ja korkotaso on ollut hyvin matala. Voimakkaasti kallistuvat vuokrat käyvät vuokralla asuvan opiskelijan kukkarolle. Pienten asuntojen kysyntää ja vuokrien kasvua on lisännyt myös opiskelijoiden siirtyminen yleisen asumistuen piiriin. (PTT 2018).

Taulukko 8. Asumiskustannukset kuukautta kohden asumismuodon perusteella (N=2197).

		Mediaani	Keskiarvo	Keskiahajonta	N*
Opiskelija-asunnot	Aalto-yliopisto	343	377	131	608
	Helsingin yliopisto	350	401	164	321
	Yhteensä	350	390	149	929
Vapaat markkinat	Aalto-yliopisto	580	629	201	353
	Helsingin yliopisto	567	600	208	396
	Yhteensä	571	609	206	749
Kaupungin vuokra-asunto	Aalto-yliopisto	565	605	278	39
	Helsingin yliopisto	530	596	294	70
	Yhteensä	530	598	290	109
Omistusasunto	Aalto-yliopisto	410	508	333	138
	Helsingin yliopisto	394	430	249	206
	Yhteensä	395	449	274	344
Vanhempien tai sukulaisten luona	Aalto-yliopisto	286	348	318	8
	Helsingin yliopisto	400	548	413	8
	Yhteensä	335	456	376	16
Muu	Aalto-yliopisto	543	531	172	23
	Helsingin yliopisto	510	625	402	27
	Yhteensä	513	597	349	50
Yhteensä	Aalto-yliopisto	450	489	238	1169
	Helsingin yliopisto	452	498	243	1028
	Yhteensä	450	495	242	2197

"Omistusasunto" sisältää myös Asumisoikeus-, osaomistusasumisen ja läheisen omistamassa asunnossa asumisen. Taulukossa on ilmoitettu painottamaton (N*) havaintojen määrä. Analyysistä on poistettu "0" -vastaukset. Asumismuotojen väliset erot ovat tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$).

Yleistä asumistukea on ilmoittanut saavansa 47 prosenttia kysymykseen vastanneista opiskelijoista. Aalto-yliopiston opiskelijoista 46 prosenttia ja Helsingin yliopiston opiskelijoista 48 prosenttia saa yleistä asumistukea. Tyypillisesti (mediaani) yleinen asumistuki on pääkaupunkiseudun opiskelijoilla 300 euroa ja keskimäärin 309 euroa. Aalto-yliopiston opiskelijat saavat tyypillisesti 280 euroa ja keskimäärin 289 euroa, ja Helsingin yliopiston opiskelijat saavat tyypillisesti 306 euroa ja keskimäärin 320 euroa kuukaudessa. Pääkaupunkiseudulla yksin asuva voi saada maksimissaan yleistä asumistukea 406 euroa kuukaudessa.

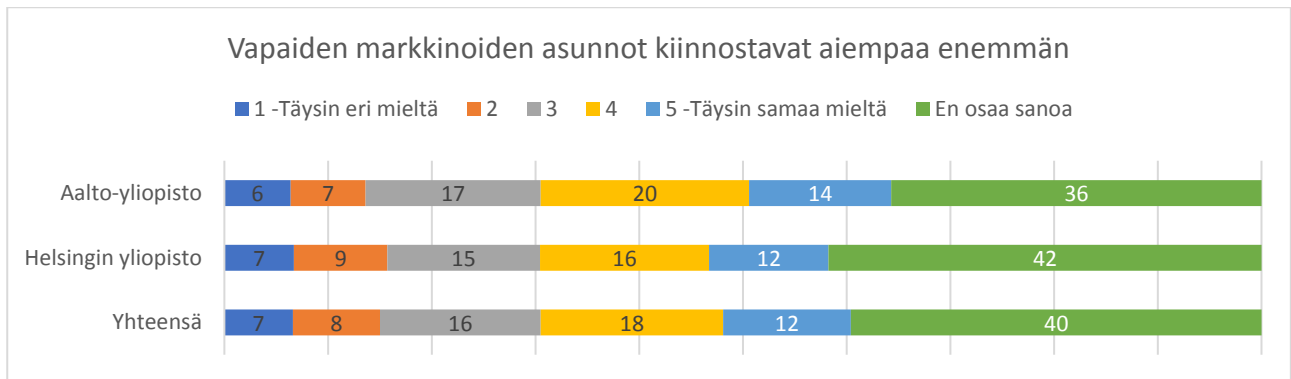
Yksin asumistukea saavien opiskelijoiden tukimäärän mediaani on 316 euroa ja 75 prosenttia yleisen asumistuen saajista saa tuen yksin. Vastaavasti 25 prosenttia saa asumistukea yhdessä jonkun kanssa. Ruokakuntana yhdessä saatu tyypillinen (mediaani) tuen määrä on 260 euroa, joka on hieman pienempi kuin yksin saatu asumistuki. (Taulukko 9.)

Taulukko 9. Saako yleistä asumistukea yksin vai yhdessä ja asumistuen suuruus.

		Mediaani (€)	%-osuus
Saan asumistukea yksin	Aalto-yliopisto	314	71 %
	Helsingin yliopisto	320	76 %
	Yhteensä	316	75 %
Saan asumistukea yhdessä jonkun kanssa (ruokakunta)	Aalto-yliopisto	220	29 %
	Helsingin yliopisto	294	24 %
	Yhteensä	260	25 %

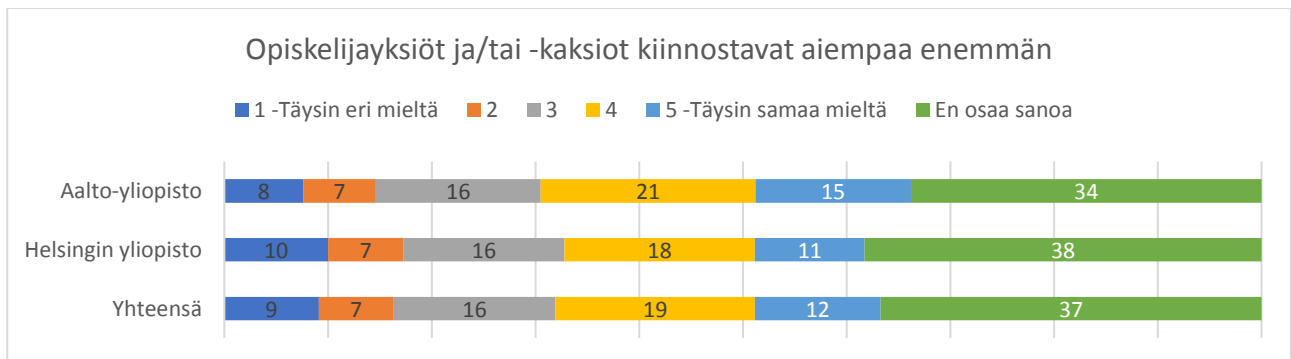
Lopuksi kysyttiin mielipiteitä siitä, että miten yleiseen asumistukeen siirtyminen vaikuttaa opiskelijoiden asumiseen. Mielipideväittämät koettiin vaikeiksi vastata, sillä 37-45 prosenttia vastanneista ei osannut sanoa mielipidettään. Vastaaminen on tietysti haastavampaa niille, jotka eivät ole opiskelleet opintotuen asumislisän aikana, koska tällöin aikaisemmasta järjestelmästä ei ole omakohtaista kokemusta.

Opiskelijoista 30 prosenttia on samaa mieltä tai täysin samaa mieltä siitä, että vapaiden markkinoiden asunnot kiinnostavat yleiseen asumistukeen siirtymisen jälkeen enemmän kuin aikaisemmin. 15 prosenttia on asiasta eri mieltä tai täysin eri mieltä. Valitettavasti jopa 40 prosenttia vastanneista ei osannut sanoa mielipidettään. (Kuvio 33a.)

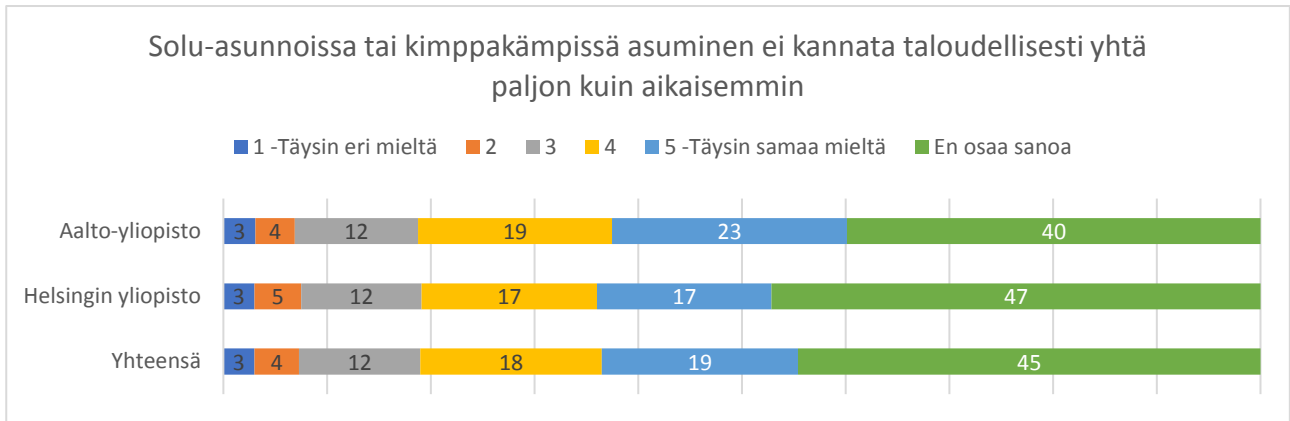
Kuvio 33a. Mitä mieltä olet seuraavista yleisen asumistuen muutokseen ja asumiseen liittyvistä väitteistä? Vapaiden markkinoiden asunnot kiinnostavat aiempaa enemmän (N=2342). Asteikko: täysin eri mieltä 1-5 täysin samaa mieltä.

Pienet opiskelija-asunnot ovat jonkin verran aikaisempaa kiinnostavampia opiskelijoiden mielestä, sillä 31 prosenttia ne kiinnostavat enemmän ja 16 prosenttia ne kiinnostavat vähemmän. 16 prosenttia ei ole samaa eikä eri mieltä asiasta ja 37 prosenttia ei osaa sanoa omaa mielipidettään asiaan. (Kuvio 33b.)

Kuvio 33b. Mitä mieltä olet seuraavista yleisen asumistuen muutokseen ja asumiseen liittyvistä väitteistä? Opiskelijajaksiot ja/tai -kaksiot kiinnostavat aiempaa enemmän (N=2344). Asteikko: täysin eri mieltä 1-5 täysin samaa mieltä.

Vahvimmin opiskelijat ovat samaa mieltä siitä, että solu- tai kimppakämpissä asuminen ei kannata taloudellisesti yhtä paljon nykyään kuin opintotuen asumislisän aikana, koska 37 prosentin mielestä solu- ja kimppa-asuminen ei ole taloudellisesti yhtä kannattavaa kuin aikaisemmin ja 7 prosenttia on asiasta eri mieltä. Kuitenkin 45 prosenttia vastaajista ei ole osannut ottaa kantaa asiaan. (kuvio 33c.)

Kuvio 33c. Mitä mieltä olet seuraavista yleisen asumistuen muutokseen ja asumiseen liittyvistä väitteistä? Solu-asunnoissa tai kimppakämpissä asuminen ei kannata taloudellisesti yhtä paljon kuin aikaisemmin (N=2341). Asteikko: täysin eri mieltä 1-5 täysin samaa mieltä.

7. Opiskeluhyvinvointi

Opiskelijoiden hyvinvointia tarkastellaan opiskeluun liittyvillä kokemuksilla ja teemana on juurikin opiskeluhyvinvointi. Tässä selvityksessä sovelletaan Kristiina Kuntun ja Työterveyslaitoksen kehittämää opiskelukykyämallia. Malli koostuu neljästä ulottuvuudesta: omat voimavarat (esim. terveys), opiskelutaidot (esim. opiskelutekniikka), opetustoiminta (esim. opetus ja ohjaus) ja opiskeluympäristö (esim. yhteisöt). (Kunttu 2011.) Tätä samaa mallia käytettiin Helsingin yliopiston opiskelijoille tehdyssä toimeentuloselvityksessä vuonna 2009. Kuten vuoden 2009 selvityksessä todetaan, tässäkin selvityksessä opiskelukykyä sovelletaan opiskelutaitojen, opiskeluympäristön ja opetustoiminnan ulottuvuuksien osalta. (Lavikainen & Nokso-Koivisto 2009). Näiden kolmen ulottuvuuden lisäksi selvitetään opintojen etenemistä.

Opiskeluhyvinvointia koskeviin väittämiin on voinut vastata yhden vastausvaihtoehdon asteikolla täysin eri mieltä 1-5 täysin samaa mieltä tai vaihtoehdon ”en osaa sanoa”. Osioissa 8.1 ja 8.2 oleviin taulukkoihin vastausvaihtoehdoista 1 ja 2 on muodostettu ”eri mieltä” -kategoria, vastausvaihtoehto 3 on ”ei samaa eikä eri mieltä” ja vastausvaihtoehdoista 4 ja 5 on muodostettu ”samaa mieltä” -kategoria. Opiskeluhyvinvointia selvitetään yliopistokohtaisesti.

7.1 Aalto-yliopiston opiskelijat

Yleisesti suurin osa (70 %) Aalto-yliopiston opiskelijoista on pystynyt tekemään ne opiskeluun liittyvät asiat, joita on aikonutkin tehdä. Ajankäytön suunnittelu ja opintosuunnitelman teko liittyvät Kuntun (2009) opiskelukykyämallissa opiskelutaidot -ulottuvuuteen. Aalto-yliopiston korkeakoulujen kohdalla huomataan, että Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulun opiskelijoilla on ollut eniten ongelmia opintojen suunnittelussa ja ajankäytössä, koska vain 56 prosenttia on samaa mieltä hyvinvointiväittämän kanssa. Kauppakorkeakoulun opiskelijoista 80 prosenttia on samaa mieltä hyvinvointiväittämän kanssa. (Taulukko 10a.)

Taulukko 10a. Aalto-yliopisto: 1) Olen pystynyt tekemään ne opiskeluun liittyvät asiat, jotka olen aikonutkin tehdä.

Hyvinvointiväittäjä 1: Olen pystynyt tekemään ne opiskeluun liittyvät asiat, jotka olen aikonutkin tehdä.				
	Eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Samaa mieltä	N*
Insinööritieteiden korkeakoulu	29 %	4 %	67 %	252
Kauppakorkeakoulu	15 %	5 %	80 %	260
Kemian tekniikan korkeakoulu	16 %	14 %	71 %	113
Perustieteiden korkeakoulu	18 %	6 %	75 %	252
Sähkötekniikan korkeakoulu	28 %	2 %	70 %	180
Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu	36 %	8 %	56 %	192
Yhteensä	24 %	6 %	70 %	1249

N* painottamaton havaintojen määrä. Kruskal-Wallis -testin perusteella korkeakoulujen välillä on tilastollisesti merkitsevä ero ($p < 0,001$).

Väittäjä ”olen tyytyväinen opiskeluympäristön ilmapiiriin” sisältyy Kuntun (2009) opiskelukykyämallissa opiskeluympäristö -ulottuvuuteen. Tällä hyvinvointiväittämällä tarkoitetaan opiskelun lähiympäristöä ja siihen liittyvää tiedonkulkua ja yhteenkuuluvuutta. Samaa mieltä väittämän kanssa on 71 prosenttia Aalto-yliopiston opiskelijoista. Perustieteiden korkeakoulussa ollaan eniten samaa mieltä (83 %) väittämän kanssa ja vähiten samaa mieltä ollaan Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulussa (52 %). (Taulukko 10b.)

Taulukko 10b. Aalto-yliopisto: 2) Olen tyytyväinen opiskeluympäristön ilmapiiriin.

Hyvinvointiväittäjä 2: Olen tyytyväinen opiskeluympäristön ilmapiiriin.				
	Eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Samaa mieltä	N*
Insinööritieteiden korkeakoulu	14 %	13 %	73 %	244
Kauppakorkeakoulu	13 %	15 %	72 %	256
Kemian tekniikan korkeakoulu	19 %	7 %	74 %	114
Perustieteiden korkeakoulu	10 %	7 %	83 %	249
Sähkötekniikan korkeakoulu	14 %	12 %	74 %	179
Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu	39 %	9 %	52 %	195
Yhteensä	18 %	11 %	71 %	1237

N* painottamaton havaintojen määrä. Opiskeluympäristöllä tarkoitetaan tässä tiedekuntaa tai vastaavaa lähiympäristöä. Ilmapiirillä tarkoitetaan mm. yhteenkuuluvuutta, tiedonkulkua, opiskelijoiden kohtelua ja vaikutusmahdollisuuksia. Kruskal-Wallis -testin perusteella korkeakoulujen välillä on tilastollisesti merkitsevä ero ($p < 0,001$).

Toinen opiskeluympäristön ilmiöalueeseen liittyvä väittäjä on selvityksessä ”olen tyytyväinen fyysiseen oppimisympäristöön yliopistolla”. Tässäkin opiskeluympäristöä koskevassa väittämissä eniten samaa mieltä olevia on Perustieteiden korkeakoulussa (89 %) ja vähiten Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulussa (40 %). Yhteensä Aalto-yliopiston opiskelijoista 76 prosenttia on samaa mieltä väittämän kanssa. (Taulukko 10c.)

Taulukko 10c. Aalto-yliopisto: 3) Olen tyytyväinen fyysiseen oppimisympäristöön yliopistolla.

Hyvinvointiväittäjä 3: Olen tyytyväinen fyysiseen oppimisympäristöön yliopistolla.				
	Eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Samaa mieltä	N*
Insinööritieteiden korkeakoulu	11 %	6 %	84 %	247
Kauppakorkeakoulu	11 %	8 %	81 %	256
Kemian tekniikan korkeakoulu	9 %	12 %	79 %	114
Perustieteiden korkeakoulu	6 %	5 %	89 %	249
Sähkötekniikan korkeakoulu	9 %	9 %	82 %	179
Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu	50 %	10 %	40 %	191
Yhteensä	16 %	8 %	76 %	1236

N* painottamaton havaintojen määrä. Fyysisellä ympäristöllä tarkoitetaan tässä esteettömyyttä, turvallisuutta, työtilojen ergonomiia sekä tietokoneita ja muita apuvälineitä. Kruskal-Wallis -testin perusteella korkeakoulujen välillä on tilastollisesti merkitsevä ero ($p < 0,001$).

Opiskelukykymallissa (Kunttu 2009) opetus ja ohjaus kuuluvat opetustoiminnan osa-alueelle. Hyvinvointiväittämän ”korkeakoulun opetus edistää oppimistani” kanssa samaa mieltä on 71 prosenttia Aalto-yliopiston opiskelijoista. Vähiten samaa mieltä väittämän kanssa on Sähkötekniikan sekä Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulun opiskelijat (65 %) ja eniten samaa mieltä on Perustieteiden korkeakoulun opiskelijat (76 %). (Taulukko 10d.)

Taulukko 10d. Aalto-yliopisto: 4) Korkeakoulun opetus (määrä, laatu, palautekäytännöt) edistää oppimistani.

Hyvinvointiväittäjä 4: Korkeakoulun opetus (määrä, laatu, palautekäytännöt) edistää oppimistani.				
	Eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Samaa mieltä	N*
Insinööritieteiden korkeakoulu	16 %	14 %	70 %	247
Kauppakorkeakoulu	11 %	14 %	75 %	256
Kemian tekniikan korkeakoulu	17 %	12 %	71 %	113
Perustieteiden korkeakoulu	12 %	12 %	76 %	250
Sähkötekniikan korkeakoulu	12 %	22 %	65 %	179
Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu	25 %	11 %	65 %	196
Yhteensä	15 %	14 %	71 %	1241

N* painottamaton havaintojen määrä. Kruskal-Wallis -testin perusteella korkeakoulujen välillä on tilastollisesti merkitsevä ero ($p < 0,01$).

Ohjausta koskevan väittämän ”saan riittävästi tukea ja ohjausta opintoihini yliopistolta” kanssa samaa mieltä on 59 prosenttia Aalto-yliopiston opiskelijoista. Tämän väittämän kanssa on vähiten samaa mieltä olevia opiskelijoita, sillä muiden väittämien kanssa samaa mieltä on vähintään 70 prosenttia opiskelijoista. Vaikuttaisi siis siltä, että opiskelijat kaipaavat enemmän tukea ja ohjausta yliopistolta. (Taulukko 10e.)

Taulukko 10e. Aalto-yliopisto: 5) Saan riittävästi tukea ja ohjausta opintoihini yliopistolta.

Hyvinvointiväittäjä 5: Saan riittävästi tukea ja ohjausta opintoihini yliopistolta.				
	Eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Samaa mieltä	N*
Insinööritieteiden korkeakoulu	21 %	17 %	63 %	249
Kauppakorkeakoulu	18 %	21 %	61 %	256
Kemian tekniikan korkeakoulu	17 %	21 %	62 %	114
Perustieteiden korkeakoulu	14 %	23 %	63 %	248
Sähkötekniikan korkeakoulu	22 %	20 %	59 %	175
Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu	41 %	15 %	44 %	192
Yhteensä	22 %	19 %	59 %	1234

N* painottamaton havaintojen määrä. Kruskal-Wallis -testin perusteella korkeakoulujen välillä on tilastollisesti merkitsevä ero ($p < 0,001$).

7.2 Helsingin yliopiston opiskelijat

Helsingin yliopiston opiskelijoiden kohdalla voidaan verrata vastauksia vuoden 2009 toimeentuloseselvityksestä saatuihin vastauksiin. Ensimmäisen väittämän ”olen pystynyt tekemään ne opiskeluun liittyvät asiat, jotka olen aikonutkin tehdä” kohdalla on 10 prosenttiyksikön ero aikaisempaan selvitykseen. Vuonna 2009 60 prosenttia oli samaa mieltä, mutta vuonna 2018 70 prosenttia on samaa mieltä. Eri mieltä väittämän kanssa oli vuonna 2009 34 prosenttia ja vuonna 2018 26 prosenttia. (Taulukko 11a; Lavikainen & Nokso-Koivisto 2009.) Lääketieteellisessä jopa 94 prosenttia on samaa mieltä väittämän kanssa ja vähiten samaa mieltä väittämän kanssa on humanistisella alalla (57 %). Tiedekuntien välistä tarkastelua hankaloittaa se, että osasta tiedekunnista on melko vähän havaintoja. Esimerkiksi farmasian opiskelijoita on 37 ja eläinlääketieteellisen opiskelijoita on 36. (Taulukko 11a.)

Taulukko 11a. Helsingin yliopisto: 1) Olen pystynyt tekemään ne opiskeluun liittyvät asiat, jotka olen aikonutkin tehdä.

Hyvinvointiväittäjä 1: Olen pystynyt tekemään ne opiskeluun liittyvät asiat, jotka olen aikonutkin tehdä.				
	Eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Samaa mieltä	N*
Bio- ja ympäristötieteellinen	32 %	3 %	65 %	51
Eläinlääketieteellinen	16 %	0 %	84 %	36
Farmasia	17 %	0 %	83 %	37
Humanistinen	40 %	3 %	57 %	152
Kasvatustieteellinen	22 %	2 %	77 %	141
Lääketieteellinen	6 %	1 %	94 %	126
Maatalous-metsätieteellinen	32 %	3 %	65 %	106
Matemaattis-luonnontieteellinen	31 %	7 %	62 %	153
Oikeustieteellinen	20 %	8 %	72 %	69
Svenska social- och kommunalhögskolan	18 %	0 %	82 %	25
Teologinen	15 %	8 %	78 %	52
Valtiotieteellinen	29 %	2 %	69 %	146
Yhteensä	26 %	4 %	70 %	1094

N* painottamaton havaintojen määrä. Kruskal-Wallis -testin perusteella korkeakoulujen välillä on tilastollisesti merkitsevä ero ($p < 0,001$).

Opiskeluympäristöä koskevan väittämän ”olen tyytyväinen opiskeluympäristön ilmapiiriin” kohdalla ei ole suurta eroja vuosien 2009 ja 2018 välillä. Vuonna 2009 samaa mieltä väitteen kanssa oli 66 prosenttia ja vuonna 2018 70 prosenttia. (Taulukko 11b; Lavikainen & Nokso-Koivisto 2009.) Näyttäisi siltä, että oikeustieteellisessä tiedekunnassa ollaan tyytymättömiä opiskeluympäristön ilmapiiriin, koska vain 46 prosenttia on samaa mieltä väittämän kanssa ja 42 prosenttia on eri mieltä. Lääketieteellisessä ja matemaattis-luonnontieteellisessä tiedekunnassa on melko paljon samaa mieltä väittämän kanssa olevia opiskelijoita (80 %). (Taulukko 11b.)

Taulukko 11b. Helsingin yliopisto: 2) Olen tyytyväinen opiskeluympäristön ilmapiiriin.

Hyvinvointiväittäjä 2: Olen tyytyväinen opiskeluympäristön ilmapiiriin.				
	Eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Samaa mieltä	N*
Bio- ja ympäristötieteellinen	13 %	21 %	66 %	51
Eläinlääketieteellinen	8 %	3 %	89 %	36
Farmasia	6 %	9 %	86 %	36
Humanistinen	23 %	21 %	56 %	150
Kasvatustieteellinen	26 %	6 %	69 %	141
Lääketieteellinen	14 %	6 %	80 %	125
Maatalous-metsätieteellinen	28 %	7 %	65 %	103
Matemaattis-luonnontieteellinen	14 %	6 %	80 %	151
Oikeustieteellinen	42 %	12 %	46 %	70
Svenska social- och kommunalhögskolan	5 %	14 %	82 %	25
Teologinen	19 %	12 %	69 %	53
Valtiotieteellinen	17 %	9 %	74 %	145
Yhteensä	20 %	10 %	70 %	1086

N* painottamaton havaintojen määrä. Opiskeluympäristöllä tarkoitetaan tässä tiedekuntaa tai vastaavaa lähiympäristöä. Ilmapiirillä tarkoitetaan mm. yhteenkuuluvuutta, tiedonkulkua, opiskelijoiden kohtelua ja vaikutusmahdollisuuksia. Kruskal-Wallis -testin perusteella korkeakoulujen välillä on tilastollisesti merkitsevä ero ($p < 0,001$).

Helsingin yliopiston opiskelijoista fyysiseen oppimisympäristöön on 77 prosenttia tyytyväisiä ja 15 prosenttia on tyytymättömiä. Vuonna 2009 vastaava tyytyväisten osuus oli 78 prosenttia eli eroa edelliseen selvitykseen

ei ole (Lavikainen & Nokso-Koivisto 2009). Maatalous-metsätieteellisessä (62 %) ja oikeustieteellisessä (67 %) tiedekunnassa ei olla kovin tyytyväisiä fyysiseen oppimisympäristöön. Lääketieteellisessä ja matemaattis-luonnontieteellisessä noin 86 prosenttia on samaa mieltä väittämän kanssa. (Taulukko 11c.)

Taulukko 11c. Helsingin yliopisto: 3) Olen tyytyväinen fyysiseen oppimisympäristöön yliopistolla.

Hyvinvointiväittäjä 3: Olen tyytyväinen fyysiseen oppimisympäristöön yliopistolla.				
	Eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Samaa mieltä	N*
Bio- ja ympäristötieteellinen	13 %	2 %	85 %	51
Eläinlääketieteellinen	16 %	14 %	70 %	36
Farmasia	3 %	16 %	82 %	38
Humanistinen	15 %	15 %	70 %	152
Kasvatustieteellinen	18 %	6 %	75 %	140
Lääketieteellinen	10 %	4 %	87 %	124
Maatalous-metsätieteellinen	25 %	14 %	62 %	105
Matemaattis-luonnontieteellinen	10 %	4 %	86 %	151
Oikeustieteellinen	18 %	15 %	67 %	70
Svenska social- och kommunalhögskolan	5 %	9 %	86 %	25
Teologinen	16 %	6 %	79 %	53
Valtiotieteellinen	17 %	7 %	76 %	147
Yhteensä	15 %	9 %	77 %	1092

N* painottamaton havaintojen määrä. Fyysisellä ympäristöllä tarkoitetaan tässä esteettömyyttä, turvallisuutta, työtilojen ergonomiaa sekä tietokoneita ja muita apuvälineitä. Kruskal-Wallis -testin perusteella korkeakoulujen välillä on tilastollisesti merkitsevä ero ($p < 0,001$).

Tiedekunnan opetusta koskevan väittämän kanssa opiskelijoista 66 prosenttia on samaa mieltä, 21 prosenttia eri mieltä ja 13 prosenttia siltä väliltä. Lukemat ovat lähes samat vuoden 2009 selvityksen kanssa. Eläinlääketieteen opiskelijoista jopa 92 prosenttia on samaa mieltä väittämän kanssa, mutta on pidettävä mielessä se, että havaintoja on tästä tiedekunnasta vain 36. Lääketieteellisen opiskelijoista 81 prosenttia on samaa mieltä väittämän kanssa, mikä on toiseksi eniten tiedekunnista. Oikeustieteellisen tiedekunnan opiskelijoista vain 32 prosenttia on samaa mieltä väittämän kanssa ja jopa 47 prosenttia eri mieltä. (Taulukko 11d.)

Taulukko 11d. Helsingin yliopisto: 4) Tiedekunnan opetus (määrä, laatu, palautekäytännöt) edistää oppimistani.

Hyvinvointiväittäjä 4: Tiedekunnan opetus (määrä, laatu, palautekäytännöt) edistää oppimistani.				
	Eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Samaa mieltä	N*
Bio- ja ympäristötieteellinen	16 %	19 %	66 %	49
Eläinlääketieteellinen	5 %	3 %	92 %	36
Farmasia	22 %	14 %	65 %	37
Humanistinen	24 %	19 %	58 %	150
Kasvatustieteellinen	27 %	8 %	65 %	137
Lääketieteellinen	9 %	10 %	81 %	128
Maatalous-metsätieteellinen	31 %	18 %	51 %	105
Matemaattis-luonnontieteellinen	13 %	11 %	77 %	152
Oikeustieteellinen	47 %	21 %	32 %	70
Svenska social- och kommunalhögskolan	14 %	14 %	71 %	25
Teologinen	16 %	10 %	74 %	52
Valtiotieteellinen	21 %	13 %	66 %	146
Yhteensä	21 %	13 %	66 %	1087

N* painottamaton havaintojen määrä. Kruskal-Wallis -testin perusteella korkeakoulujen välillä on tilastollisesti merkitsevä ero ($p < 0,001$).

Viimeisenä kysyttiin yliopiston tarjoamasta opintoihin liittyvästä tuesta ja ohjauksesta. Tässä on tapahtunut kymmenen prosenttiyksikön parannus verrattuna vuoteen 2009. Nyt melkein puolet (49 %) on samaa mieltä siitä, että saa riittävästi tukea ja ohjausta opintoihinsa Helsingin yliopistolta, kun vuonna 2009 vastaava osuus oli 39 prosenttia. Tässä on kuitenkin melko isojakin eroja tiedekuntien välillä. Hyvin havaintoja sisältävistä tiedekunnista matemaattis-luonnontieteellisessä on eniten väitteen kanssa samaa mieltä olevia opiskelijoita (65 %). Oikeustieteellisen opiskelijoista vain 13 prosenttia on samaa mieltä riittävästä tuesta ja ohjauksesta. (Taulukko 11e.)

Taulukko 11e. Helsingin yliopisto: 5) Saan riittävästi tukea ja ohjausta opintoihini yliopistolta.

Hyvinvointiväittäjä 5: Saan riittävästi tukea ja ohjausta opintoihini yliopistolta.				
	Eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Samaa mieltä	N*
Bio- ja ympäristötieteellinen	33 %	14 %	53 %	49
Eläinlääketieteellinen	14 %	0 %	86 %	35
Farmasia	22 %	22 %	56 %	35
Humanistinen	44 %	20 %	35 %	151
Kasvatustieteellinen	45 %	13 %	43 %	138
Lääketieteellinen	17 %	24 %	59 %	125
Maatalous-metsätieteellinen	41 %	16 %	43 %	106
Matemaattis-luonnontieteellinen	23 %	12 %	65 %	149
Oikeustieteellinen	59 %	28 %	13 %	69
Svenska social- och kommunalhögskolan	48 %	5 %	48 %	25
Teologinen	22 %	10 %	68 %	51
Valtiotieteellinen	43 %	14 %	44 %	147
Yhteensä	35 %	16 %	49 %	1080

N* painottamaton havaintojen määrä. Kruskal-Wallis -testin perusteella korkeakoulujen välillä on tilastollisesti merkitsevä ero ($p < 0,001$).

Positiivista on se, että Helsingin yliopiston kohdalla on tullut parannusta opiskeluhyvinvoinnin eri ulottuvuuksiin tai se on pysynyt samana aikaisempaan selvitykseen verrattuna. Aalto-yliopiston kohdalla vastaavaa vertailua ei voida tehdä.

8. Yhteenveto ja pohdinta

Selvityksessä tarkasteltiin Helsingin yliopiston ja Aalto-yliopiston perustutkinto-opiskelijoiden taloudellista tilannetta ja opiskeluhuvinvointia syksyllä 2018. Aiheena olivat opintotuki, työssäkäynti, yleinen toimeentulo, asuminen ja opiskelijoiden hyvinvointi. Erityisenä kiinnostuksen kohteena oli opintotukiuudistuksen vaikutukset. Selvityksen tuloksia verrattiin joiltain osin aikaisempaan Helsingin yliopiston opiskelijoille vuonna 2009 tehtyyn toimeentuloseelvitykseen.

Opiskelijoiden toimeentuloa lähdettiin ensiksi selvittämään opintorahan ja opintotuen riittävyydellä. Lisäksi selvitettiin yleiseen asumistukeen siirtymisen vaikutuksia ja opintolaina-asioita. Kyselyyn vastanneista 50 prosenttia sai tällä hetkellä opintorahaa. Joka neljäs (25 %) opiskelija on saanut opintorahaa aikaisemmin, muttei saanut sitä nyt. Pääosa kyselyyn vastanneista opiskelijoista sai tai oli saanut opintorahaa. Opiskelijat, jotka eivät ole oikeutettuja opintorahaan, olivat pääasiassa ulkomaalaisia tai kuuluivat aikuiskoulutuksen piiriin. Niistä opiskelijoista, jotka eivät ole koskaan saaneet opintorahaa, 41 prosenttia kertoi syyksi ansio- tai pääomatulojen suuruuden. Opiskelijat kokivat opintotuen edellyttämän viiden opintopisteen suorittamisen kuukaudelta kohden yleisesti helpoksi, sillä vain 15 prosenttia koki viiden opintopisteen suorittamisen kuukaudessa useimmiten vaikeaksi tai aina vaikeaksi.

Opintolainaan oikeutetuista 63 prosenttia oli nostanut opintolainaa ja 37 prosenttia ei ollut nostanut opintolainaa. Tämän perusteella reilu kolmannes opintolainaan oikeutetuista pääkaupunkiseudun opiskelijoista suhtautui nihkeästi opintolainan nostamiseen. Opiskelijoiden tärkein syy opintolainan nostamiselle oli toimeentulon turvaaminen, sillä lähes puolet lainaa nostaneista (46 %) oli valinnut sen tärkeimmäksi syyksi. Joka kymmenes (10 %) opintolainaa nostanut opiskelija otti mieluummin lainaa kuin kävi töissä opintojen ohella. Lisäksi opintolainan kohtuulliset lainaehdot tai opintolainavähennys/hyvitys oli noin 10 prosentille tärkein syy nostaa opintolainaa. Opintotukileikkaukset olivat vaikuttaneet noin joka kolmannen opiskelijan opintolainatarpeeseen. Yhteensä 16 prosenttia opiskelijoista oli sitä mieltä, että opintotukileikkaukset vaikuttivat paljon heidän tarpeeseensa nostaa opintolainaa. Leikkaukset olivat vaikuttaneet hieman opintolainan tarpeeseen 20 prosentilla vastaajista. 37 prosenttia oli sitä mieltä, että opintotukikuukausien leikkaaminen ei vaikuttanut heidän opintolainatarpeeseensa ja 25 prosenttia ei osannut sanoa. Toisaalta opintotukiuudistuksen tarkoituksena oli lisätä opintojen rahoituksen lainapainotteisuutta, joten tulokset eivät ole siinä mielessä yllättäviä. Lähes kaikki (83 %) pääkaupunkiseudun yliopisto-opiskelijoista ovat tietoisia opintolainavähennyksestä tai opintolainahyvityksestä.

Yli puolet (52 %) vastaajista oli sitä mieltä, että yleiseen asumistukeen siirtyminen ei ole vaikuttanut heidän opintolainan tarpeeseensa. Näyttäisi siltä, että pääkaupunkiseudun yliopisto-opiskelijoiden mielestä opintotuen leikkaukset ovat vaikuttaneet enemmän opintolainan tarpeeseen kuin yleiseen asumistukeen siirtyminen. Yleiseen asumistukeen siirtyminen on joidenkin opiskelijoiden kohdalla voinut parantaa heidän toimeentuloaan. Ongelmatilanteet syntyvät, kun taloudessa asuu muita aikuisia, tai toinen aikuinen saa liian paljon tuloja. Yleiseen asumistukeen siirtyminen on lisännyt pienten asuntojen kysyntää pääkaupunkiseudulla solu- ja kimppa-asuntojen kustannuksella. Yksin asumistukea saavien opiskelijoiden tukimäärän mediaani oli 316 euroa ja ruokakuntana yhdessä saatu tyypillinen tuen määrä oli 260 euroa.

Kyselyn vastaushetkellä 40 prosenttia opiskeli päätoimisesti eikä käynyt töissä ja toinen 40 prosenttia opiskeli ja kävi sivutoimisesti töissä. Lisäksi 15 prosenttia opiskeli sivutoimisesti ja kävi päätoimisesti töissä. Yhteensä 61 prosenttia opiskelijoista kävi töissä opiskelujen ohella jollain tavalla. Viime lukuvuonna (2017-2018) yhteensä 74 prosenttia oli tehnyt koko-aikaista, osa-aikaista tai satunnaista palkkatyötä. Tulosten perusteella vaikuttaisi edelleen siltä, että opiskelijat karttavat opintolainan nostamista ja rahoittavat opinnot mieluummin työnteolla. Joillain opiskelijoilla kyse voi myös olla halusta tehdä työtä paremman elintason, työkokemuksen ja kontaktien takia. Opiskelijat tietävät työnteon lukukausien aikana hidastavan heidän opintojaan, sillä noin 70 prosenttia uskoo työnteon hidastavan opintojen etenemistä jonkin verran tai huomattavasti. Vuonna 2009 Helsingin yliopiston opiskelijoista 59 prosenttia uskoi opintojen hidastuvan työssäkäynnin takia jonkin verran tai huomattavasti. Tulosten perusteella opintotukiuudistuksen jälkeenkin

suurella osalla opiskelijoista opintojen suorittaminen hidastuu työnteon takia. Pääkaupunkiseudun yliopisto-opiskelijoilla näyttäisi olevan realistinen käsitys työnsaantimahdollisuuksista ja valmistumisen jälkeisestä palkkatasosta ehkä osittain juuri siksi, että opiskelijat ovat jo opintojen aikana vahvasti kosketuksissa työelämään.

Opiskelijoiden tämänhetkinen taloudellinen tilanne näytti olevan kohtalainen, sillä keskimäärin opiskelijat arvioivat saavansa noin 1500 euroa kuukaudessa. Taloudellisesti usealla opiskelijalla oli kuitenkin tiukkaa, sillä 50 prosentilla opiskelijoista oli käytettävissä olevia tuloja alle 1267 euroa ja 25 prosentilla opiskelijoista oli käytettävissä olevia tuloja alle 850 euroa. Ylimmällä 25 prosentilla opiskelijoista oli käytettävissä olevia tuloja yli 1864 euroa. Lyhyesti sanottuna noin puolet opiskelijoista oli pienituloisuusrajan alapuolella. Toisaalta tähän arvioon on suhtauduttava varauksella, koska analyysissä ei saada selville kotitalouksien käytettävissä olevia tuloja yhteensä vaan yhden opiskelijan käytettävissä olevia tuloja peilataan yhden kulutusyksikön pienituloisuusrajaan (1230 euroa).

Huonoksi toimeentulonsa kokevista opiskelijoista puolet sai vähemmän kuin 1051 euroa kuussa ja puolet tätä enemmän. Mediaanikuukausitulot nousivat 1051 eurosta 1550 euroon, kun edettiin huonosta toimeentulokokemuksesta hyvään toimeentulokokemukseen. Opiskelijat saivat melko paljon taloudellista tukea myös vanhemmilta ja sukulaisilta. Suurinta osaa opiskelijoista vanhemmat ja sukulaiset auttoivat taloudellisesti joko säännöllisesti tai satunnaisesti, mutta 37 prosenttia ei saanut mitään rahallista tai muuta taloudellista tukea vanhemmilta tai sukulaisilta.

Pääkaupunkiseudun yliopisto-opiskelijoista kolmannes (31 %) asui jonkinlaisessa opiskelija-asunnossa. Opiskelija-asunnoissa asuivat pääasiassa 20-29-vuotiaat opiskelijat. Vapailta markkinoilta vuokratuissa asunnossa asui joka neljäs (25 %) opiskelija. Omistusasunto oli 17 prosentilla vastaajista, mutta he olivat pääasiassa 35-vuotiaita tai sitä vanhempia opiskelijoita. Tulosten perusteella kalleinta on asua vapaiden markkinoiden vuokra-asunnossa ja halvinta opiskelija-asunnossa. Tyypillisesti pääkaupunkiseudun yliopisto-opiskelijat maksoivat asumisestaan 450 euroa ja keskimäärin 495 euroa kuukaudessa. Opiskelijoiden kannalta huono asia on se, että omistusasumisesta on tullut vuokra-asumiseen verrattuna halvempaa, koska vuokrat ovat kasvaneet nopeammin kuin asuntojen hinnat. Opiskelijoilta kysytyistä asumiseen liittyvistä mielipiteistä kävi ilmi, että vapaiden markkinoiden pienet asunnot kiinnostivat yleiseen asumistukeen siirtymisen jälkeen aiempaa enemmän. Myös pienet opiskelija-asunnot kiinnostivat aiempaa enemmän. Vahvimmin opiskelijat olivat samaa mieltä siitä, että solu- tai kimppakämpissä asuminen ei kannata taloudellisesti yhtä paljon kuin opintotuen asumislisän aikana.

Tässä selvityksessä opiskeluhyvinvoinnin mittaamiseen sovellettiin opiskelukykyä, joka koostuu neljästä ulottuvuudesta: omat voimavarat, opiskelutaidot, opetustoiminta ja opiskeluympäristö. Tulokset raportoitiin erikseen sekä Helsingin yliopistolle että Aalto-yliopistolle. Yleisesti pääkaupunkiseudun opiskelijat pystyivät tekemään ne opiskeluun liittyvät asiat, jotka olivat aikoneetkin, ja he olivat tyytyväisiä opiskeluympäristön ilmapiiriin sekä fyysiseen opiskeluympäristöön. Opiskelijat kaipasivat kuitenkin enemmän ohjausta ja tukea opintoihinsa yliopistolta. Vastauksista kävi ilmi, että 35 prosenttia Helsingin yliopiston opiskelijoista ja 22 prosenttia Aalto-yliopiston opiskelijoista oli eri mieltä siitä, että he saavat riittävästi ohjausta ja tukea yliopistolta.

Lähteet

Cahuc, P. & Zylberberg, A. 2004. Labor Economics. The MIT Press.

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnan sivistysvaliokunnan lausunto. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta. StVL112016 vp - HE 231/2016 vp. Vierailtu 15.12.2018. [https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Sivut/StVL_11+2016.aspx]

Itkonen, J. 2018. Euro & Talous blogikirjoitus. Viitattu 28.12.2018. Saatavana: <https://www.eurojatalous.fi/fi/blogit/2018/suomen-talous-on-noussut-suhdannekuopasta-uutena/>.

Kela 2018: Opintotuki. Viitattu 20.12. 2018. Saantitapa: <https://www.kela.fi/opintotuki>.

Kunttu, K. 2009. Opiskeluterveys koostuu monen toimijan yhteistyöstä. Työterveyslääkäri 1/2009. Duodecim terveysportti. Saantitapa: http://www.ebm-guidelines.com/dtk/shk/avaa?p_artikkeli=ttl00577.

Lavikainen, E. & Nokso-Koivisto, A. 2009. Selvitys Helsingin yliopiston opiskelijoiden taloudellisesta tilanteesta ja hyvinvoinnista keväällä 2009. Painojussit Oy: Kerava.

OKM 2018: "Opintotuki." Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 10.12.2018. Saantitapa: <https://minedu.fi/opintotuki>.

Paasiniemi, Markus (2015), "Opintotuen tulorajat ja opiskelijoiden työssäkäynti", VATT muistio 49.

Reinikainen, R. 2016. Kannattaako Suomessa kouluttautua ammatilliselle toiselle asteelle?: koulutuksen palkkavaikutus vuosina 1990-2010. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Savela, O. 2018. Tieto & Trendit. <http://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2018/koyhyysrajalla-hinnat-ovat-nousseet-enemman/>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Tulonjakotilasto [verkkojulkaisu]. ISSN=1795-8121. Tuloerot (Kansainvälinen Vertailu) 2017. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 21.12.2018]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/tjt/2017/01/tjt_2017_01_2018-12-19_tie_001_fi.html.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-7830. Työllisyys Ja Työttömyys 2017, Liitetaulukko 25. Työttömyysasteet koulutusasteen ja sukupuolen mukaan vuosina 2008 - 2016, 15-74-vuotiaat. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 28.12.2018]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/tyti/2017/13/tyti_2017_13_2018-04-12_tau_025_fi.html.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Palkkarakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1799-0076. 2017. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 28.12.2018]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/pru/2017/pru_2017_2018-09-13_tie_001_fi.html.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Asuntojen vuokrat [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-100X. 3. Vuosineljännes 2018, Liitetaulukko 1. Vuokra-asunnot alueittain, 2018, 3. neljännes. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 31.12.2018]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/asvu/2018/03/asvu_2018_03_2018-11-08_tau_001_fi.html.

SYL 2016: "Mitä opintotukileikkaukset ja yleiseen asumistukeen siirtyminen tarkoittavat?" Viitattu 10.12.2018. Saantitapa: <https://syl.fi/blogi/mita-opintotukileikkaukset-yleiseen-asumistukeen-siirtyminen-tarkoittavat/>.

Uusitalo, Roope (2016). Opintotuen uudistaminen: selvitysmiehen raportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:7.

Uusitalo, R. & Hämäläinen, U. 2003. Koulutus kannattaa -laski sitä miten päin vain. Talous ja yhteiskunta 2/03, 2-6.

Uusitalo, R. 1999. Essays in economics of education. Kansantaloustieteen laitoksen tutkimuksia 79:1999. Helsinki. Väitöskirja.

Vuori, L. & Karikallio, H. 2018. PTT-ennuste: Asuntomarkkinaennuste 2018. ISSN 1799-9340. Helsinki: Pellervon taloustutkimus. Viitattu 31.12.2018. Saantitapa: <http://www.ptt.fi/ennusteet/kansantalous-ja-asuntomarkkinat/asuntomarkkinat-2018-ennuste.html>.

Liitteet

Liite 1. Toimeentuloseelvitykseen vastanneiden taustatiedot yliopistoittain.

Helsingin yliopisto		
Ryhmä	%-osuus	N
<i>Sukupuoli</i>		
Nainen	76,9	844
Mies	20,4	224
Muu	1,2	13
En halua kertoa	1,5	16
<i>Tiedekunta</i>		
Bio- ja ympäristötieteellinen	4,6	51
Eläinlääketieteellinen	3,3	36
Farmasia	3,4	38
Humanistinen	13,9	153
Kasvatustieteellinen	12,8	141
Lääketieteellinen	11,6	128
Maatalous-metsätieteellinen	9,6	106
Matemaattis-luonnontieteellinen	13,9	153
Oikeustieteellinen	6,4	70
Svenska social- och kommunalhögskolan	2,3	25
Teologinen	4,8	53
Valtiotieteellinen	13,4	148
<i>Ikäryhmä</i>		
15-19-vuotiaat	5,2	57
20-24-vuotiaat	43,2	476
25-29-vuotiaat	29,9	329
30-34-vuotiaat	9,6	106
35-vuotiaat ja vanhemmat	12,2	134
<i>Vuosikurssi</i>		
1. vuosikurssi	28,4	313
2. vuosikurssi	18,2	200
3. vuosikurssi	15,7	173
4. vuosikurssi	12,4	136
5. vuosikurssi	9,2	101
+6. vuosikurssi	16,2	178
<i>Kansalaisuus</i>		
Suomalainen	98,0	1069
Muu	2,0	22

Aalto-yliopisto

Ryhmä	%-osuus	N
<i>Sukupuoli</i>		
Nainen	47,1	590
Mies	50,4	632
Muu	1,2	15
En halua kertoa	1,3	16
 <i>Aalto-yliopiston korkeakoulu</i>		
Insinöörیتieteiden korkeakoulu	19,9	253
Kauppakorkeakoulu	20,8	264
Kemian tekniikan korkeakoulu	9,1	115
Perustieteiden korkeakoulu	20,2	256
Sähkötekniikan korkeakoulu	14,4	183
Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu	15,6	198
 <i>Ikäryhmä</i>		
15-19-vuotiaat	4,5	57
20-24-vuotiaat	52,7	669
25-29-vuotiaat	30,1	382
30-34-vuotiaat	7,2	92
35-vuotiaat ja vanhemmat	5,4	69
 <i>Vuosikurssi</i>		
1. vuosikurssi	20,8	264
2. vuosikurssi	18,9	239
3. vuosikurssi	20	253
4. vuosikurssi	14	177
5. vuosikurssi	9,9	125
+6. vuosikurssi	16,5	209
 <i>Kansalaisuus</i>		
Suomalainen	91,6	1152
Muu	8,4	105